clesia nunquam determinavit, omnia verba, quæ in consecratione calicis proferuntur, esse de essentia.

VII. Verum quia contrariæ opinioni Patroni pro se habere gloriantur S. Thomam, probanda est assertio ex eodem sic. Illa sola verba sunt de essentia consecrationis calicis, per quæ efficitur conversio vini in sanguinem; sicut ea sola sunt de essentia consecrationis panis, per quæ efficitur conversio panis in corpus Christi: sed per sola priora verba efficitur conversio vini in sanguinem; ergo &c. Min. prob. Per illa sola verba efficitur conversio, per quæ conversio significatur; quia sacramenta id efficiunt, quod significant; sed per sola priora verba *Significatur ipsa conversio vini in sanguinem* (inquit S. Thom. 3. p. q. 78. art. 3.) *eo modo quo dictum est in forma consecrationis panis; per verba autem sequentia designatur virtus sanguinis effusi Passione, qua operatur in hoc sacramento*: ergo &c.

VIII. Secunda etiam pars, quod verba posteriora pertineant ad integritatem locutionis, seu formæ; ad eum scilicet modum, quo digiti, esto non pertineant ad essentiam hominis, pertinent tamen ad ejus integritatem etiam substantialem, probatur ex eodem S. Thoma, *art. 3. citato*. Ubi rejiciens eos, qui dicebant, verba sequentia non esse de substantia formæ, idest prorsus accidentaria, eo modo, quo ista: *Hæc quotiescumque feceritis &c.* quæ pertinent ad usum, ait: *Sed hoc videtur inconveniens, quia ea, quæ sequuntur, sunt quædam determinationes prædicati, idest, sanguinis Christi: unde pertinent ad* integritatem *locutionis*.

IX. Ratio autem, quare verba, quæ sequuntur conversionem, debeant esse de integritate formæ consecrativæ sanguinis, non autem verba hæc: *Quod pro vobis tradetur*, quæ sequuntur conversionem panis in corpus; traditur a S. Thom. *art. 3.* laudato, *ad 2.* Quia, nimirum; *Sanguis seorsim consecratus expresse Passionem Christi repræsentat, ideo potius in consecratione sanguinis fit mention de effectu Passionis, quam in consecratione corporis, quod est Passionis subjectum*. Et consequenter effusio sanguinis debet pertinere ad integritatem consecrationis calicis; non autem traditio corporis ad integritatem consecrationis corporis. Immolatio enim non statim intelligitur, intellecto subjecto, seu victima, sed secuta effusione, & separatione sanguinis. Unde exprimi debet, quod *Fundetur*. Et in *4. dist. 8. q. 2. art. 2. q. 1. ad 2.* ait: *In consecratione corporis Christi non repræsentatur, nisi Passionis substantia: sed in consecratione sanguinis repræsentatur Passionis mysterium*.

§. III.

Argumenta Contraria.

X. Objicies primo. Si verba, quæ in consecratione calicis subsequuntur ista: *Hic est calix sanguinis mei*, non sunt essentialia; cur eorum prolatio Sacerdotibus injuncta fuit? Cur si Sacerdos aliquod ex illis omittat, vult Ecclesia totam consecrationem esse ex integro repetendam? Cur omnia eodem ritu, ac modo a consecrante proferuntur; iisdemque characteribus majoribus, quibus & verba priora, scripta sunt? Cur Sanctus Pius V. ex Cajetani commentariis deleri jussit eam partem, quæ stabat pro sententia asserente consecrari his solis verbis: *Hic est calix sanguinis mei?*

XI. Ad singulas hasce interrogationes respondeo. Ecclesiam primo præcipere, ut omnia proferantur, sicut Sacerdotem absolventem jubet, ut recitet hæc verba: *Absolvo te a peccatis tuis*; cum tamen hæc ultima de essentia non sint. Jubet etiam omnia verba Canonis recitari, quæ tamen de essentia consecrationis non sunt —— Ratio autem quare si Sacerdos unum ex illis omittat, præcipiatur totam repetere consecrationem, non est; quia Ecclesia censeat, omnia ad essentialia spectare: sed quia cum de hoc quæstio sit, & in concernentibus valorem sacramentorum tutiorem partem tenendam esse doceat in praxi; ad majorem cautelam, & securitatem omnia vult repeti, ut nulli dubium superesse possit de validitate consecrationis —— Ex quo autem omnia eadem methodo, & eodem ritu proferri velit, non evincitur, omnia æqualiter ad substantiam consecrationis requiri, nam hæc verba: *Quod pro vobis funditur*, uno tenore proferuntur a Sacerdotibus Græcis; quæ tamen nec apud ipsos necessaria sunt necessitate sacramenti ad consecrationem panis. Vult ergo Ecclesia, omnia illa verba eadem methodo, ac ritu proferri, nec non eisdem characteribus scribi; quia pertinent ad integritatem illius locutionis, & sunt determinationes sanguinis, ut est in hoc sacramento; de substantia integrali consecrationis sunt, ac requiruntur, ut consecratio integra fit & completa.

Causa autem, quare S. Pius V. expungendam voluit ex Commentariis Cajetani sententiam asserentem, hæc verba: *Hic est Calix sanguinis mei*, esse sola de essentia consecrationis, non fuit, quia S. Pius eam opinionem reprobaverit: nam eam multi postea docuerunt, & adhuc docent, quos tamen eam docere Ecclesia nec vetuit, nec vetat. Multiplex ergo potuit esse causa, eam ex Cajetani Commentariis expungendi, nimirum: vel quia Cajetanus eam tuebatur, tamquam contrariam Sancto Thomæ. Vel quia de iis, quæ S. Thomas scripserat in eo articulo, quem Cajetanus impugnat, non satis honorifice, ut decebat Commentatorem, locutus fuisset. Nam, ut legi quod *Esse S. Thoma intentio contraria sit, non est curandum*. Vel quia (ut ibi observavi) suam sententiam non tamquam opinionem asserit, sed ut omnino certam. Ait enim ibi ad art. 1. *Licet Scotus cum multis aliis dubitet, mihi tamen nulla apparet dubitandi ratio probabilis; sed indubie sentiendum est, ut diximus*. Quibus sententiam contrariam tamquam improbabilem rejiciens, censura expunctionis notari meruit Cajetanus.

XII. Secundo objicies. Ratio Sacrificii debet necessario exprimi in verbis, quibus Eucharistia conficitur, quæ essentialiter Sacrificium est; ergo exprimatur oportet sanguinis effusio, in qua Sacrificii ratio consistit: atqui, si omittuntur hæc verba: *Qui pro vobis effundetur*, sanguinis Christi effusio in ritu Eucharistico non exprimitur; ergo &c.

XIII. Respondeo primo, non esse adeo certum, Eucharistiam consecrari non posse, quin celebretur Sacrificium. Theologos enim non ignobiles reperire est qui velint, ad essentiam Eucharistiæ non pertinere consecrare sub utraque specie; & consecrationem sub una tantum specie valere; quamvis in una tantum specie Sacrificium non exprimatur —— Respondeo secundo, rationem Sacrificii, seu effusionis Sanguinis Christi, etsi non exprimatur verbo, exprimi tamen facto, dum vinum seorsim a pane consecratur. Hoc enim ritu significatur sanguis Christi mystice separatus a corpore, & consequenter effusus; cum ex vi conversionis vini solus sanguis ponatur.

XIV. Tertio objicies. S. Thomas censuit, omnia verba, quæ a Latinis proferuntur, esse de essentia. Nam hic *quæst. 78. art. 3.* Primo, consulat, opinionem, quæ asserit, non spectare ad essentiam. Secundo: dicit, omnia verba, quæ in consecratione calicis recitantur, esse de substantia formæ; quoties autem agit de essentia sacramenti, pro eodem accipit substantiam, & essentiam, ut patet 3. *p. q. 60. art. 8.*.. Tertio: dicit, quod verba, quæ sequuntur: *Sunt essentialia sanguini, prout in hoc sacramento consecratur*, ut in 4. *dist. 8. q. 2. art. 2. q. 1. ad 3.* At quæ sunt essentialia sanguini, ut in hoc sacramento consecratur, sunt de essentia formæ, qua fit talis consecratio; ergo &c.

XV. Respondeo, nego ant. Ad primam, & secundam prob. dico, aliud esse, aliquid esse de substantia rei, aliud esse de essentia illius.

Potest enim aliquid esse de substantia, quin pertineat ad essentiam, sed solum ad substantialem rei integritatem. Sic satisfactio est pars substantialis pœnitentiæ, non tamen essentialis, sed integralis. Sic nasus, digitus, sunt de substantia hominis, non tamen de ejus essentia; quia homo sine naso, aut sine digito est essentialiter homo, licet non sit homo integer, & perfectus. Sic in forma absolutionis hæc verba *A peccatis tuis* censentur esse de substantia, sed non essentia; cum sine illis vera sit absolutio, esto non integra. Licet ergo S. Thomas aliquando nomen *Substantiæ* usurpaverit pro eodem ac *Essentia*; attamen hic cum dicit, verba illa *Novi, & æterni*, & sequentia, quæ in consecratione calicis proferuntur, esse *De substantia formæ*, nomine substantiæ intelligit non essentiam, sed solum integritatem. Et hoc colligo, tum ex verbis, tum ex ratione illius. Ex verbis quidem: quia in hoc *art. 3.* dicit: *Verba, quæ sequuntur, sunt quædam determinationes prædicati, idest, Sanguinis Christi. Unde pertinent ad integritatem ejusdem locutionis*. Ex ratione etiam: quia dicit, quod solum per priora verba significatur conversio vini in sanguinem, non vero per sequentia. Verba autem, quæ non significant essentiam sacramenti, esto de integritate sint, non sunt de essentia. Patet etiam ex intento S. Doctoris, quod erat confutare eos, qui dicebant, priora verba ita esse de substantia consecrationis, ut sequentia essent illi omnino accidentaria, non magis pertinere ad locutionem illa, quam ista: *Hæc quotiescumque feceritis*, quæ consecrationi extraneæ sunt. Ad hoc autem satis erat ostendere verba sequentia esse de substantia, idest, non extranea, sed ad integritatem locutionis pertinentia.

Ad tertiam dist. min. Quæ sunt essentialia sanguini, ut sanguis sit absolute in hoc sacramento, sunt etiam &c. conc. min. Sanguini, quantum ad expressionem virtutis ejus, vel sanguini, reduplicative ut effuso, sunt &c. nego min. Illa ergo verba: *Qui pro vobis, & pro multis effundetur*, dicuntur a S. Thoma essentialia sanguini, non ut absolute vinum convertatur in sanguinem, & sanguis sit in hoc sacramento (oppositum enim ex eodem ostendi) sed sanguini, ut exprimatur virtus Passionis Christi, quæ operatur in hoc sacramento; seu, ut explicite sanguinis, ut effusi, memoria celebretur. Quod apparet ex S. Thomæ vocibus: non enim dicit, verba, de quibus agitur, esse consecrando calici simpliciter necessaria; sed necessaria sanguini, prout consecratur, seu prout exprimitur, ut effusus, & separatus. Hæc autem expressio videtur quidem spectare ad integritatem consecrationis, & locutionis, non vero ad essentiam ejus.

XVI. Dices primo. Sicut esse expressivum virtutis Passionis Christi est de substantia sanguinis, ut consecrati; ita esse expressivum Trinitatis est de substantia Baptismi: sed expressio Trinitatis est essentialis formæ Baptismi, non solum integralis; ergo expressio virtutis Passionis Christi est essentialis formæ consecrationis.

Confirm. S. Thomas in 4. *dist. 8. quæst. 2. art. 2. quæst. 3. ad 8.* idem dicendum asserit de subtractione, vel additione verborum, quæ in consecratione calicis proferantur; ac dicitur de forma Baptismi: at verbis, quæ in forma Baptismi proferuntur, nulla potest fieri additio, aut subtractio, quin essentia formæ tollatur; ergo sic in casu &c.

XVII. Respondeo, nego absolute maj. Nam per illa verba: *Ego te baptizo*, nisi addatur expressio Trinitatis, non significatur ablutio spiritualis. At per sola ista verba: *Hic est calix sanguinis mei*, significatur conversio vini in sanguinem, ut asserit S. Thom. & ideo ista sola sufficiunt ad essentiam consecrationis, non autem illa ad essentiam Baptismi. Addo: quod expressio Trinitatis est expressio ejus, in cujus nomine conferetur Baptismus; ideoque illi est essentialis. At expressio effusionis sanguinis est expressio effectus operati a sanguine Christi; expressio autem effectus, non est de essentia causæ, licet sit de ejus substantia. Sicut enim, quia aqua apponitur vino in calice, ut solum exprimat unionem fidelium cum Christo, quæ est effectus, non autem aliquid ad essentiam materiæ pertinens, habetur materia calicis, etsi non apponatur aqua: ita proportionaliter in casu.

XVIII. Ad Confirm. dico S. Thom. ibi velle, eodem modo dicendum de subtractione, aut additione, in forma calicis, ac in forma Baptismi: cum autem tollatur veritas Baptismi solum ex subtractione alicujus, quod sit de essentia formæ; ita veritas consecrationis tollitur solum per subtractionem alicujus, quod sit de essentia. Verba autem, quæ sequuntur, esto sint de necessitate formæ ad ejus integritatem, non sunt tamen de necessitate ad ejus essentiam. Hæc probabiliter dicta sufficiant.

QUÆSTIO III.

De Re Contenta in Eucharistia.

RES in Eucharistia contenta Christus est, seu Christi corpus, & sanguis. Hoc enim perspicue docuit, ac sanxit Tridentinum, *Sess. 13. c. 1.* & oppositum sub anathemate proscripsit eadem *Sessione, Can. 1.* Verum quia circa hoc errarunt multi, & maxime circa modum, quo Christus sit in hoc sacramento; ad hujus catholicæ veritatis declarationem præsens instituitur quæstio: in qua existentiam realem corporis, & sanguinis Christi in Eucharistia firmabimus; modum talis præsentiæ exponemus; ea, quæ ejus præsentiam consequuntur, & tandem accidentia, quæ illam in sacramento comitantur.

DUBIUM I.

An Christus sit Corporaliter Præsens in Eucharistia?

§. I.

Referuntur Errores.

I. SAnctus Thomas 3. *par. qu. 75. art. 1.* ait: verum corpus, & sanguinem Christi esse in hoc sacramento; neque sensu, neque intellectu naturali lumine deprehendi potest, sed sola fide, quæ divinæ auctoritati innititur. Unde super illud Lucæ, 22. *Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur*, dicit Cyrillus: *Non dubites, an hoc verum sit; sed potius suscipe verba Salvatoris in fide: cum enim sit veritas, non mentitur*. Conveniens autem fuisse, ostendit S. Thom. ibi. Primo, ex perfectione novæ legis. Nam si Sacrificia veteris legis illud verum Sacrificium Passionis Christi continebant solum in figura; oportuit, ut aliquid plus haberet Sacrificium novæ legis a Christo institutum: scilicet, ut contineret ipsum Christum passum, non solum in significatione, & figura, sed etiam in rei veritate. —— Secundo: ex charitate Christi. Cum enim ex amore erga nos corpus verum nostræ naturæ assumpserit; & amicitiæ proprium sit convivere amicis secundum præsentiam corporalem: ideo hanc, quam visibilem exhibuit, dum cum hominibus conversaretur, decuit, ut relinqueret occultatam in hoc sacramento —— Tertio: ex perfectione fidei. Quia sicut divinitatem suam Christus exhibet nobis invisibiliter: ita & in hoc sacramento carnem suam exhiberet invisibili modo.

II. Ab hac tamen fide multi recesserunt. Seculo enim primo Simon Magus, & Menander ejus discipulus negarunt, Christum in Eucharistia corporaliter esse præsentem: *Eucharistiæ, & oblationes non admittunt* (inquit Ignatius, Epist. ad Smirnenses apud Theodoretum) *quod non confiteantur Eucharistiam esse carnem Salvatoris nostri Jesu Christi*. Is autem error ex alio procedebat, quo putabant, Verbum, non verum, sed phantasticam carnem assumpsisse. Ex quo arguere licet, in hoc errore Phantasiastas omnes fuisse.

III. Ex iis autem, qui verum Christo corpus tribuerunt (omissis aliis minoris notæ) Iconomachi octavo seculo corporalem Christi in Eucharistia præsentiam negasse visi sunt; cum in Conciliabulo Constantinopol. (quod septimæ Synodi titulo donarunt) contra sacras Imagines coacto, *anno 754.* de Eucharistia dixerunt; *Imaginem materiam præcipuam, idest, panis substantiam* (Christus) *præcebit offerri*. Quos proinde Nicæni II. Patres confutarunt —— Non desunt tamen, qui ab hoc nævo Iconomachos liberare conentur. Nam Iconomachi, qui detestabantur cultum rerum, quæ puræ imagines essent; eum non detestarentur, sed magis exhibendum censerent cultum Eucharistiæ, tamquam veræ (non falsæ, ut censebant alias) imagini carnis Christi; arbitrantur, eos censuisse veram Christi carnem, non solam repræsentationem carnis Eucharistiam continere. —— Reprehenduntur autem a Concilio Nicæno II. non de sententia, quam tenebant, sed de modo duntaxat loquendi, & de novitate illius vocis *Figura & Imaginis*; qua nemo usque ad illa tempora loquens de Eucharistia usus fuerat.

IV. Seculo autem nono Joannes Scotus (non ille vulgo dictus Doctor Subtilis) Erigena nuncupatus, male de Eucharistia sensisse visus est, ejusque veritatem obscurasse. Ita Patres Concilii Vercellensis, habiti *anno 1050.* in causa Berengarii, censuerunt; dum librum Scoti Erigenæ de corpore, & sanguine Christi, tamquam veritatem Eucharistiæ tollentem, damnarunt.

V. Seculo XI. *anno 1035.* Berengarius Archidiaconus Andegavensis, vir sufficienter quidem humanioribus litteris, sed divinis parum instructus, annuente Brunone ejusdem urbis Episcopo, evulgavit, Eucharistiam merum esse corporis Christi signum, negans verum Christi corpus in ea substantialiter contineri; volens Eucharistiam dici corpus Christi; sicut Crucifixus in ligno sculptus dicitur Christus. Hunc errorem ipsemet testatus est, in *Epistola ad Lanfrancbum*, se a Scoto Erigena Caroli Magni Præceptore hausisse. Unde Erigena primus hujus erroris præformator censendus est; licet primus, qui eum contentiose in Ecclesiam invexit, fuerit Berengarius.

His permotus Leo IX. primo in Concilio Romano, deinde in Vercellensi, cui ipse præsens fuit, Berengarii hæresim damnavit, quæ damnatio in Concilio Turonensi sub Victore II. repetita fuit: in quo apparenter correctus Berengarius clementer susceptus est. Sed in errorem suum relapsus, in Concilio Romano sub Nicolao II. *anno 1059.* iterum ejuravit, ac formam, cui subscriberet postulavit, cui subscripsit, incipitque: *Ego Berengarius &c.* ut refert Lanfrancus, & habetur: *de Consecrat. dist. 2.* Libere dimissus Berengarius, tantum abfuit, ut promissis steterit; quin potius in alium errorem declinavit, asserens, in Eucharistia simul cum corpore & sanguine Christi remanere substantiam panis & vini; quem errorem, ut dicemus, Lutherus postea renovavit. Vocatus Romam a Gregorio VII. Berengarius, *anno 1079.* tunc octogenarius, adfuit. Ibi in Concilio contra ipsum coacto utrumque errorem detestatus fuit; atque in fide Catholica ad obitum usque permansit. Dogma contra hæresim præfatam sanxerunt Concilia, Lateranense IV. sub Innoc. III. Viennense sub Clemente V. & refertur in Clementina unica, de Reliqu. & venerat. Sanctorum.

VI. Subsequentibus annis præfatum errorem quidam excitare conati sunt. Anno scilicet 1126. Petrus de Buis, unde Petrobusiani. Circa *anno 1146.* Henricus quidam, Monachus olim, deinde vilis Apostata, qui Tholosanis Petrobusianorum errorem propinavit. Petrus deinde Waldo, a quo Waldenses, eidem patrocinatus ab aliquibus creditur; quamvis alii autument, eum solum contempsisse Eucharistiam, quam mali Sacerdotes consecrassent, ut olim Donatistæ.

VII. Quartodecimo seculo, *anno 1359.* eandem hæresim publicare cœpit Joann. Wicleffus, natione Anglus, professione Presbyter, officio Parochus. Is inter 45. propositiones, quas Concilium Constantiense in ejus scriptis, *anno 1414.* damnavit, hanc habet, ordine tertiam: *Christus in hoc sacramento non est realiter, & in propria præsentia*.

VIII. Quamvis autem Catholicam veritatem iterum definierit, *Sess. 8.* Concilium Florentinum in Decreto pro Armenis; anno tamen 1524. Carolus Carlostadius Archidiaconus Witembergensis, & Huldricus Zuinglius hunc errorem professi sunt. Zuinglium secuti postea fuere Œcolampadius, Bullingerus, Ochinus, Petrus Martyr, & Bucerus.

IX. In Calvino tandem, ejusque gregalibus quievit, & adhuc quiescit exitialis hæc pestis. Is Joannes nomine, Gherardi Chauvini viri Catholici filius, natione Picardus, patria Noviodunensis, Parisii imbutus litteris, reversus in Patriam Ordines, ac beneficium Ecclesiasticum a suo Episcopo consecutus fuit. Verum dissolutis suæ gentis moribus depravatus, exulare coactus, inter hæreticos celeberrimus post Lutherum evasit, *anno* scilicet 1554. Suisque erroribus plures, tum Sabaudiæ partes, tum Galliæ Provincias infecit; inter quos hic palmaris est: quod Christus non sit in hoc sacramento per præsentiam realem, sed tantum per quamdam vim & energiam; & carnem Christi in sacramento non manducari, nisi per fidem: ut legere est, *lib. 4. Instit. cap. 17.* per totum. In hunc errorem consentiunt Anabaptistæ, Sociniani, aliæque sectæ, quæ hisce temporibus Ecclesiam Christi contaminant: quæ omnes veram, ac realem corporis, & sanguinis in Eucharistia præsentiam, negant solam tropicam, & figurativam admittentes.

X. Verum tamen, realem corporis, & sanguinis Christi præsentiam veneratur, semper venerata est Ecclesia universalis tam Occidentalis, seu Latina, quæ ultimo eam professa est in Tridentino, *Sess. 13.* quam etiam Orientalis, seu Græca, quæ a sui initio ad hæc usque nostra tempora pari consensu, continua traditione hoc dogma suscepit. Utriusque Ecclesiæ perpetuum consensionem fuse demonstrat Juvenim comment. hist. dogm. de Sacr. Euch. *qu. 4. cap. 1. art. 5.* & Leo Allatius de perpetuo consensu Ecclesiæ Orientalis, & Occidentalis, *l. 3. c. 11.* Quam veritatem in Ecclesia Græca esto schismatica adhuc perseveranter retineri, testatur Synodus Jerosolymitana, *anno 1672.* habita (*cap. 17.*) adversus Calvinistas.

Cum ergo hoc unum sit ex præcipuis fidei nostræ Mysteriis, adeoque Christianis viris scitu necessarium, ut juxta sanciores Theologos, neque viri rustici, ac idiotæ ab ejus explicita fide dispensentur. Cum enim omnes etiam rudes teneantur Missam audire, Eucharistiam adorare, & sumere; scire debent, quod Christum in Eucharistia adorant, & sumunt, & quod ibi est realiter præsens. Quare grave non sit, ut præter ea, quæ in *Vera Ecclesia, tom. 2. par. 2. art. 12.* contra Piceninum Calvinistam pro hac veritate diximus, huc etiam stilo aliquatenus fusiori eam statuamus.

§. II.

Vera ac Realis Christi Præsentia in Eucharistia ex Scripturis, in quibus Eucharistia promittitur.

XI. DIco primo. Vera & realis corporis, & sanguinis Christi in Eucharistia præsentia demonstratur ex verbis, quibus a Christo, ante ejus institutionem, promissa est. Christus enim *Jo. 6.* Eucharistiam p[illegible] icitus est his verbis: *Ego*

sum panis vivus; qui de Cælo descendi: Panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita —— Cui tamen Calvinistæ respondent: Christum, vel vocare carnem suam factam panem per incarnationem, quæ manducata per fidem Passionis, & mortis ejus est mundi vita: non vero de manducatione Eucharistica: vel si de hac loquatur, dicunt, Christum vocasse panem carnem suam tropice, & figurative, non realiter, & vere: ideo

XII. Probo, Christum ibi non loqui de incarnatione. Primo: nam panis, quem Christus ibi promittebat præsens non erat, sed futurus: *Panis* (inquit) *quem ego dabo*: Incarnatio autem non erat futura, sed jam peracta, & præsens. Fidem etiam in ipsum non erat daturus, sed eam tunc dabat; tunc enim multi in eum credebant, & per fidem eum manducabant —— Secundo: Christus ibi distinguit inter panem, qui est donum Patris, & qui est donum suum. Nam de Patre dicit de præsenti: *Pater meus dat vobis panem de Cælo verum*. De se autem, seu de dono suo dicit de futuro: *Panis quem ego dabo*. Licet ergo donum Patris, quod a Christo pronuntiatur ut præsens, sit Filius incarnatus manducandus per fidem; donum tamen Filii, quod de futuro promittit, quid aliud esse poterat, quam panis Eucharisticus sacramentaliter manducandus? Tertio: Christus ibi distinguit carnem a sanguine: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem... Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem*. Si autem locutus fuisset de pura manducatione spirituali per fidem Incarnationis, & mortis; quid faceret repetita distinctio carnis a sanguine, actus manducationis carnis, ab actu potionis sanguinis? Facit quidem ad Eucharistiam. Nam si conferantur hæc cum verbis, quæ Christus dixit in Cœna; videbimus in Cœna impletum, quod hic exhibetur promissum. Videbimus ibi carnem suam traditam ad comedendum: *Accipite, & comedite: Hoc est corpus meum*. Videbimus sanguinem suum traditum ad bibendum: *Bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis meus*. —— Accedit: quod cum S. Joannes de institutione Eucharistiæ non sit locutus, par est credere, id quod *cap. 6.* dicit de esu carnis Christi, & potu sanguinis ad Eucharistiæ promissionem, quam cæteri Evangelistæ prætermiserant, retulisse: quis enim credat, Joannem de tanto sacramento nullum verbum fecisse?

Verba ergo præfata de perceptione corporis, & sanguinis Domini in Eucharistia intellexerunt Concilia: Ephesinum *in sua ad Nestorium Epist.* Nicænum II. *art. 6.* Tridentinum, *Sess.* 13. *cap.* 2. Patres etiam: Cyprianus, *lib. de Orat. Dominica*, Cyrillus Jeros. *Cateches. Mystag.* 4. Ambrosius, *lib. de initiandis, cap.* 8. Chrysost. *Homil.* 45. *in Joan.* & alii.

XIII. Probo secundo. Christum ibi promisisse carnem suam dandam in cibum, & sanguinem suum in potum, realiter, & non mere tropice, & figurative. Primo sic. Christus ibi panem, quem se daturum promittit, comparat cum Manna, quo Judæi cibati fuerunt in deserto, illum isti anteponens: at si panis Eucharisticus esset caro Christi solum figurate, & tropice, nil excellentius promisisset: nam etiam veteres justi, qui in fide Christi venturi manna manducabant, carnem ejus, & sanguinem figurate comedebant; ergo &c. —— Rursus: Judæi poscebant a Christo miraculum, ei objicientes manna, quod Patribus eorum pluerat in deserto; Christus autem respondet, se daturam eis panem de Cælo: sed panis figurate solum exhibens Corpus Christi, nec esset magnum miraculum, immo minus, quam manna, quod omnem saporem reddebat gusti; nec esset id, quod ipsi petebant: postulabant enim id, quod nondum habuerant; carnem autem Christi tropice, & figurate jam habuerant —— Promisit ergo Christus, se daturum suam carnem vere in cibum, & sanguinem vere in potum: *Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus*. Sed quod est cibus tantum spiritualis, & tropice, non est vere cibus: nam sicut anima non habet os, & guttur, nisi metaphorice; ita nisi metaphorice cibo vescitur; ergo &c.

XIV. Probo insuper, & efficaciter. Prælaudata Christi verba grave murmur in Judæis excitarunt: *Litigabant ergo Judæi ad invicem: quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?* Dubium autem, & murmur non excitasset Judæa de dando carne tropice solum, ac metaphorice —— Rursus: hoc Judæorum dubium Christus non correxit, immo adhibito etiam juramento dicta confirmavit, *Amen amen dico vobis: nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem non habebitis vitam in vobis*. Christus autem, qui veritatis testis advenerat, non debuisset illos in hoc errore confirmare, sed potius corrigere; asserendo, se non loqui de manducatione per os, sed per fidem, & signum. Immo, cum quidam etiam ex discipulis offensi dicerent: *Durus est hic sermo, & quis potest eum audire?* Tantum abfuit, ut jam dicta emolliret, subjiciens, se in figurato sensu loqui; quin potius futuræ suæ Ascensionis miraculo confirmarit dicens: *Hoc vos scandalizat? Si ergo videritis Filium hominis ascendentem ubi erat prius?* Et cum propter hæc multi ex Discipulis abirent; nihil de hoc sollicitus, conversus ad eos, qui remanserant: *Numquid*, ait, *& vos vultis abire?* Cum ergo potuisset abeuntes unico verbo revocare, dicens, se loqui de manducatione spirituali per fidem, vel tantum figurativa suæ carnis, non fecerit; signum est, quod mens Christi erat loqui de reali manducatione suæ carnis in Eucharistia.

His maximum accedit robur, quod quoties Christus locutus est in parabolis, & ex illis male intellectis aliqua oriebatur ambages, aut dubitatio; statim eam tollere fuit sollicitus, veram, & propriam sui dicti significationem exponens. Sic cum Christi dictum, Joan. 3. ver. 3. *Nisi quis renatus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei*, difficile videretur Nicodemo, qui falso putavit hominem debere in ventrem matris iterum introire, & inde renasci: statim ei exposuit mysterium declarans, hanc nativitatem non esse faciendam ex ventre matris, sed ex aqua, & Spiritu Sancto. Rursus: cum parabolam seminantis quam *Matthæi* 13. proposuerat, Discipuli non percepissent, rogantibus eis copiose explicavit: quod ibidem præstitit etiam de parabola Zizaniorum. Quod si in his, & similibus præstitit, quis credat ipsum id facere omissurum in hac re gravissima; si sensus verborum Christi alius fuisset ab eo, quem litteraliter sonabat?

§. III.

Objectiones contra Prædicta.

XV. Objiciunt primo. Christus non omisit, ad rollendum murmur exponere se locutum fuisse de manducatione suæ carnis, non reali, sed spirituali tantum. Nam, *Joan.* 6. citato, videns, quod discipuli murmurarunt, subjunxit, ver. 64. *Spiritus est, qui vivificat; caro non prodest quidquam. Verba, quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt*. Quasi diceret: caro realiter sumpta inutilis est ad vitam spiritualem; ac proinde carnem spiritualiter debuistis intelligere, non carnaliter. Carnem enim meam ore manducare possunt canes, & mures, immo & homines impii; iis tamen non prodest, quia eam spiritu non manducant.

Hoc confirmant auctoritate S. August. *Enarrat. in Psal.* 98. ubi exponens hæc verba: *Spiritus est, qui vivificat*, inducit Christum loquentem sic: *Verba, quæ locutus sum vobis, spiritus est, & vita. Spiritualiter intelligite, quod locutus sum: non hoc corpus, quod videtis manducaturi estis; & bibituri illum sanguinem, quem fusuri sunt, qui me crucifigent. Sacramentum aliquod vobis commendavi, spiritualiter intellectum vivificabit vos: etsi necesse est illud visibiliter celebrari, oportet tamen invisibiliter intelligi*.

Si ergo ad Eucharistiam accedentes non manducant corpus, quod subjacebat oculis, nec bibunt sanguinem, quem fusuri erant; non est ibi corporaliter, ac realiter Christi corpus, & sanguis, sed spiritualiter solum, nimirum, ut apprehensa per fidem in illo pane, & vino, tamquam typis, & figuris suæ carnis, & sanguinis.

XVI. Hoc est unum ex potissimis Calvinistarum momentis; quod tamen in illos retorqueri potest sic. Si caro non prodest quidquam; ergo inutiliter Verbum caro factum est; ergo Christum veram carnem non assumpsit, ut Manichæi volebant, & Incarnatio spiritualiter accipienda est. Si hoc Calvinistæ non concedent, dicant, quod sicut caro Christi in Cruce nos redemit; ita caro Christi realiter in Cœna existens nos sanctificat.

XVII. Respondeo primo, dist. ant. Caro non prodest quidquam, ut intelligebant Capharnaitæ, idest, caro carnaliter sumpta, ut sensu percipitur, conc. ant. Caro sacramentaliter, & ut fide percepta, quo sensu Christus eam proponebat, nego ant. Responsio est S. Augustini *Tract.* 27. *in Joan.* his verbis: *Quid est ergo non prodest quidquam caro? Non prodest quidquam: sed quomodo illi intellexerunt, quomodo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur; non quomodo spiritu vegetatur. Proinde sic dictum est*: Caro non prodest quidquam, *quomodo dictum est*: Scientia inflat. *Jam ergo debemus odisse scientiam? Absit. Et quid est*: Scientia inflat? *Sola, sine charitate; ideo adjunxit*: Charitas vero ædificat.... *Sic etiam nunc: caro non prodest quidquam: caro, accedat Spiritus ad carnem, quomodo accedit charitas ad scientiam, & prodest plurimum. Nam si caro nihil prodesset, Verbum caro non fieret, ut habitaret in nobis*... Spiritus ergo est, qui vivificat, caro non prodest quidquam, *sicut illi intellexerunt carnem: non sic ego do ad manducandum carnem meam*. Ita S. Augustinus.

XVIII. Responderi potest secundo dist. aliter ant. Caro sumpta pro sensu, aut cognitione carnali, non prodest quidquam, conc. ant. Sumpta pro carne Christi, nego anteced. Sensus ergo verborum Christi est caro, idest, carnalis intelligentia eorum, quæ dixit, nihil prodest, sed solum intelligentia per fidem: & quia vos adhuc carnales, hæc carnaliter, & cognitione sensuali intelligitis, murmuratis. Porro nomine carnis usurpatæ a Christo carnalem cognitionem ipse testatur. Tum, *Matth.* 16. *ver.* 17. dicens: *Beatus es Simon Bar-jona, quia caro, & sanguis non revelavit tibi*. Tum Joan. 3. ver. 6. *Quod natum est ex carne, caro est*: ubi nomine carnis cognitionem carnalem intelligit.

XIX. Ad Confirm. nego id, quod infertur. Christus enim illa verba protulit, ut corrigeret falsam imaginationem Capharnaitarum; quæ non erat circa realem præsentiam corporis, & sanguinis ejus, sed solum circa usum, & manducationem, & proinde improbat non realem sui corporis existentiam in sacramento, sed solum modum eam manducandi, quod ipsi imaginabantur: nempe, quo aliæ carnes more communi, eas nempe, dentibus atterendo, comeduntur. Unde dicebant: *Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum?* Quibus ait, nomine Christi, Augustinus: *Spiritualiter intelligite, quod locutus sum*. Simpliciter dabo carnem meam, & sub sacramento, idest invisibiliter, & sub alienа specie, si eam digne cum fide, & dilectione manducaveritis vivificabit vos.

Nec obest, quod Augustinus dicat: *Non hoc corpus, quod videtis, manducaturi estis &c.* —— Nam, ut ait S. Thom. 3. p. *qu.* 78. *art.* 1. *ad* 1. Augustinus *Non intendit excludere veritatem corporis Christi; sed quod non erat manducandum in hac specie, in qua ab eis videbatur*. Neque hoc audet impugnare Calvinus. Nam *l.* 4. *Instit. cap.* 17. §. 34. post relata eadem Augustini verba, ait: *Negare certe noluit, quin idem corpus, quod in Sacrificium Christus obtulit, in cœna porrigatur; sed manducationis modum notavit*. Idem autem sed sub diverso modo, ac statu potest dici: *Hoc, & non hoc, idem, & non idem*: idem quoad substantiam, non idem quod modum, & statum. Sic corpus in resurrectione erit idem ac modo, & non idem: idem, quia erit verum corpus: non idem, quia non resurget mortale, ut modo, sed spiritale, dicente Apostolo 1. Cor. 15. ver. 44. *Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale*. Quæ verba exponens S. August. *l. contra Adimantum, c.* 12. cum dixisset: Cum induerit incorruptionem, & immortalitatem, jam *non caro, & sanguis erit*, sed in corpus cæleste mutabitur; *l.* 1. *Retract. c.* 22. sese explicat his verbis: *Quod autem dixit*... jam non caro, & sanguis erit, *secundum corruptionem carnalem dictum est carnem non futuram, non secundum substantiam, secundum quam Domini corpus etiam post resurrectionem caro appellata est*. Similiter ergo cum dixit: *Non hoc corpus, quod videtis, manducaturi estis*, explicare eum poterimus, voluisse, nos non manducaturos illud corpus in Eucharistia, secundum modum carnalem; non vero illud manducaturos realiter, quoad substantiam.

Nec pariter, quod Augustinus dicat carnem Christi dari *in sacramento*, tollit quin detur in veritate. Nam, ut ait S. Th. loco citato: *Per hoc autem, subdit*, Sacramentum, quod vobis commendavi, spiritualiter intellectum vivificabit vos; *non intendit, quod corpus Christi sit in hoc sacramento solum secundum mysticam significationem*; sed spiritualiter *dicit*, *idest*, invisibiliter, *& per virtutem Spiritus Sancti*.

XX. Neque dicas; quod dare aliquid in sacramento, nempe, in signo, non est illud dare in re, seu in substantia. Nam hoc quidem verum est de signo mera repræsentativo; non vero de signo, quod simul repræsentat, & continet rem, quam repræsentat. Hoc ergo sensu, ait Augustinus, Christus dedit corpus, & sanguinem suum in sacramento; quia non visibiliter sub propria specie, sed invisibiliter sub specie panis, & vini illa nobis tradiderit: ita tamen, ut utraque reipsa contineatur vere corpus, & sanguis Christi: Ac si, ut tollat horrorem ab animis audientium, Christus dixerit: Horruistis ubi pollicitus sum, carnem meam me daturum vobis in cibum, & sanguinem in potum? Sed desinet horror iste, si attenderitis, me daturum quidem carnem meam, & sanguinem; sed in sacramento; idest, non in propria specie, sed sub speciebus panis, & vini.

XXI. Objiciunt secundo. In illo *cap.* 6. *Joannis* non agi de Eucharistia, sed de fide Incarnationis, aut Christi mortis sentiunt Patres non pauci: inter quos S. August. *l.* 1. *de Pecc. merit. c.* 20. & *l.* 1. *contra Julian. cap.* 4. verba illa: *Nisi manducaveritis &c.* extendit etiam ad parvulos, qui carnem Christi manducare non possunt, nisi fide Baptismat accepta. Tum etiam: quia si illa verba: *Nisi manducaveritis &c.* intellegerentur de Eucharistia; jam sequeretur, præceptam ibi fuisse a Christo communionem sub utraque specie omnibus, etiam Laicis, quod hæresi Hussitarum nimis faveret.

XXII. Respondeo, me non diffiteri, aliquos Patres verba illa Christi *Joan.* 6. intellexisse etiam de manducatione per fidem; sed non per hoc excluserunt manducationem sacramentalem, & oralem. Immo Patres, qui data opera exposuere dictum *c.* 6. *in Joan.* Illud de Eucharistica manducatione intellexerunt. Et maxime August. *Tract.* 26. & 27. *in cap.* 6. *Joannis*, cujus verba supra retulimus: & etiam locis ab arguente citatis. Quod si manducare carnem Christi, & bibere ejus sanguinem extendit etiam ad parvulos; hoc dicit juxta sui temporis disciplinam, qua etiam parvulis statim post Baptisma Eucharistia conferebatur. Vel quia per Baptismum fiebant capaces in Eucharistia carnem, & sanguinem Christi manducandi; quod sine Baptismo non poterant. Videatur etiam, *l.* 1. *de Peccat. Merit. cap.* 24.

Nec sequitur, hanc doctrinam favere hæresi Hussitarum. Nam dicimus quidem præceptum fuisse a Christo omnibus manducare carnem suam, & bibere sanguinem; sed negamus fuisse a Christo omnibus præceptum manducare, & bibere separatim, & sub utraque specie, de quo infra erit sermo. Interim videri potest Tridentinum, *Sess.* 21. *cap.* 2.

XXIII. Objiciunt tertio contra idem. Dominus ibi loquebatur de manducatione, quæ fieri poterat ab illis, quos alloquebatur: ait enim de præsenti; *Qui manducat meam carnem &c.* manducatio autem Eucharistica fieri tunc non poterat. Tum quia: Eucharistiam nondum instituerat. Tum quia: multi eorum nondum erant baptizati, & forte morituri antequam institueret. Restat ergo, ut de sola manducatione per fidem loqueretur.

XXIV. Respondeo, quod cum Christus ibi loquatur partim de præsenti, partim de futuro, verba illius de manducatione per fidem, tantum de manducatione Eucharistica sumenda sunt. Relate enim ad tempus ante Eucharistiæ institutionem, sat erat manducare Eucharistiam per fidem; & votum illius. Relate autem ad tempus subsequens institutionem, requirebatur manducatio sacramentalis; ut qui eam renuissent, vitam non haberent. Neque obstat, aliquos ante Eucharistiæ institutionem fuisse morituros. Nam in Judæis, & discipulis, quos alloquebatur, totam Ecclesiam Christus respiciebat; & in eorum personis cuique etiam imposterum præceptum imponebatur. Addo: usitatum esse in Scripturis res in proximo futuras verbo præsentis temporis significari.

§. IV.

Corporalis Christi Præsentia ex Verbis Institutionis.

XXV. Dico secundo. Verba, quibus Christus Eucharistiam instituit invicte probant realem corporis, & sanguinis sui in ea præsentiam. Probo. Verba institutionis Eucharistiæ, ex consensu trium Evangelistarum, *Matth.* 26. *Marci* 14. *Luca* 22. & *Pauli* 1. *Cor.* 11. sunt hæc: *Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus*. Unde sic arguo. Verba hæc demonstrant præsentiam realem corporis, & sanguinis Christi, si accipiantur in proprio & vero sensu, & non tantum improprio, & metaphorico: sed accipi debent in sensu proprio, & non tantum in metaphorico; ergo verba &c. Min. probatur. Verba Christi sacramentum instituentis, fidei dogma tradentis, legem Ecclesiæ suæ in præceptum dantis, testamentum condentis, fœdus sancientis, accipi debent, & intelligi sensu proprio, non metaphorico, perspicuo, non obscuro, vero, non figurato. Si enim unquam homines sucere, & aperte loquuntur; tunc est, quando fœdus ineunt cum amicis, quando testamentum condunt, quando leges ferunt, quando alloquuntur amicos: at Christus Apostolis dicens, accipite, & comedite: *Hoc est corpus meum*; bibite: *Hic est sanguis meus*; sacramentum instituit, dogma fidei condidit, legem perpetuam in Ecclesia tulit, testamentum condidit, non exteros, sed amicos allocutus est, quibus in fœderis signum, & amoris tesseram se ipsum in donum tradebat: ergo non sub signis, & metaphoris fed sincere, & sub proprietate sermonis loquebatur: & proinde dum dixit, se dare corpus suum, & sanguinem, non sub typo, & figura, sed realiter, & cum veritate hoc eis dabat. Si enim Apostolis dicebat, Joan. 15. v. 15. *Jam non dicam vos servos, sed amicos... Vos autem dixi amicos, quia quæcumque audivi a Patre meo, nota feci vobis*. Et cap. 16. ver. 25. *Venit hora, cum jam non in proverbiis loquar vobis*. Si Lucæ 8. ver. 10. dicebat eis: *Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis*, credimus, dum illis dedit in finem corpus suum, & sanguinem: dicens: *Accipite, hoc est corpus meum; bibite, hic est sanguis meus*; non secundum veritatem locutum, sed per tropum, figuras, & parabolas dixisse?

XXVI. Quis est Calvinista, aut Zuinglianus, cui si aliquis, vel testamento, vel pacto dicat, se illi dare agrum, vineam, aut aliud; arbitretur impletam erga se dantis voluntatem, si solum tabella agrum, aut vineam repræsentans sibi tradatur? Nonne, ut verba testatoris, aut donantis impleantur, agrum, aut vineam sibi vere tradendam urgebit? Cur ergo dum Christus pacto, dono, vel testamento nobis corpus suum, & sanguinem se dare affirmat; signum duntaxat, & symbolum sui corporis, & sanguinis dedisse contendunt. Si sinceram humani testatoris, vel donatoris mentem non judicaret, qui dum diceret, accipe, hic est ager meus; solum intenderet, se donare tabellam repræsentativam agri, non autem vere agrum: si hoc irriforium reputaret testamentum, vel donationem, cur non irriforium esset Christi legatum, si post tantum verborum apparatum dicens se tradere corpus suum, nil aliud traderet, quam panem, cui affixisset typicam sui corporis repræsentationem.

XXVII. Fortassis quia Christus non dixit expresse: *Hoc est* vere *Corpus meum*, putabit quis, figurate eum fuisse locutum? At numquid non dixerat jam, Joan. 6. ver. 56. *Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus?* Rursus: etsi hoc non dixerit, nescient Calvinistæ propositiones absolute prolatas accipi semper in proprio sensu? Unde si quis diceret, accipe hic est ager meus; quisque intelligeret, eum vere dare agrum: & si quis dicat: hic est homo, nemo non crederet, eum loqui de homine vero. Ulterius: si hoc evinceret; pariter quando æternus Pater dixit designando Christum: *Hic est Filius meus dilectus*; quia non dixit *Vere*, dici posset Christum non esse vere Filium Dei naturalem: Secundo. Quando simpliciter dicitur: *Verbum caro factum est* quia non additur ly *Vere*, dici posset cum Manichæis, Verbum assumpsisse solam apparentiam, & figuram carnis, non carnem veram. Mariam non esse vere Matrem Dei cum Nestorianis; quia Angelus dixit *Ecce concipies in utero*, & non dixit *Vere*. Cum Arianis Verbum unum cum Patre metaphorice tantum: quia cum Christus dixit: *Ego, & Pater unum sumus*, non addidit *Vere*. Cum hoc non dicant Calvinistæ, quo animo contendent, Christum dicendo: *Hoc est corpus meum*, figurate esse locutum, quia non addidit vere?

Demum, apud Evangelistas hic mos est, ut quod alius unus obscurius, id alius enarret clarius. Sic Joannes Baptista a Matthæo vocatur *Elias*: sed in quo sensu accipiendum sit, exponit Lucas, dum ait: *In virtute, & spiritu Elia*. Sic Joseph *Pater Christi* quandoque dicitur; sed, ne deciperemur, S. Lucas addit: *Ut putabatur*. Atqui ubi est sermo de institutione Eucharistiæ, nullus eorum interpretatus est dictum alterius, utendo verbo figuræ, aut signi; sed unanimi consensu usi sunt verbo *Est*, & vocibus *Corporis*, & *Sanguinis*; igitur verba institutionis non sunt figurate accipienda.

§. V.

Calvinistarum Responsionibus fit satis.

XXVIII. Dicunt primo. Signis plerumque rerum significatarum nomina tribuuntur, ut ait S. Augustinus, *Epist.* 169. alias 102. *ad Evodium*, *cap.* 2. & *quæst.* 57. his verbis: *Solet autem res quæ significat ejus rei nomine, quam signi-*

gnificat, nuncupari; sicut scriptum est: septem spicæ septem anni sunt (Gen. 41.) *non enim dicit, septem annos significant: & septem boves septem anni sunt; & multa hujusmodi. Hinc est quod dictum est, Petra erat Christus. Non enim dixit Petra significat Christum, sed tamquam hoc esset; quod utique per substantiam hoc non erat, sed per significationem.* Hæc August. sic etiam, *Gen. 17. ver.* 11. Circumcisio dicitur *Fœdus*, idest, signum fœderis. Agnus dicitur Pascha, Exod. 12. *Est enim Phase*, 1. Cor. 11. calix *Novum testamentum*, quod dicitur etiam, *Luca* 22. *ver.* 10. Eodem ergo modo, quo ly *est* in prælatis locutionibus pro eodem sumitur, ac *significat*; quia cum prædicatum sit disparatum a subjecto, omnes intelligunt, non esse essentialem, & veram, sed figurativam locutionem, ita, cum dicit Christus: *Hoc est corpus meum*, eum Christi corpus sit res disparata ab eo, quod Christus gerebat in manibus, Apostoli statim intellexerunt, eum locutum fuisse in sensu figurato, sciebant enim, Christi corpus non esse substantialiter panem, sicut nec vitem, nec petram, nec agnum.

XXIX. Quod confirmant. Nam Patres sæpe vocant Eucharistiam, *Signum*, *Figuram*, *Typum*, *Mysterium* corporis Christi. Inter quos idem Augustinus, *Enar. in Psal. 3. nu.* 1. & *l. 3. de Doctr. Christ. cap.* 16. hanc regulam statuens: *Si præceptiva locutio est, aut flagitium, aut facinus vetans, aut utilitatem, aut beneficentiam jubens, non est figurata. Si autem flagitium, aut facinus videtur jubere, aut utilitatem, aut beneficium vetare, figurata est.* Nisi manducaveritis (*inquit*) carnem Filii hominis, & sanguinem biberitis, non habebitis vitam in vobis: *Facinus, vel flagitium videtur jubere: figura est ergo præcipiens Passioni Dominicæ communicandum, atque utiliter recolendum in memoria, quod pro nobis caro ejus crucifixa, & vulnerata sit.*

XXX. Respondeo nego conseq. Esto enim interdum meris signis rerum significatarum nomina tribuantur; & verbum *est* aliquando sumatur pro significat: non tamen hoc contingit, nisi quando proferens verbo, aut facto, aut in circumstantia tali hoc dicit; ut audientes prudenter intelligant, eum nomen rei tribuere mero signo. Ut si accipiens imaginem Christi dicat: *Hic est Christus*; vel tabellam geographicam Europæ ostendens diceret: *Hæc est Europa*. Et in hoc sensu locutus fuit Joseph cum dixit: *Septem spicæ, aut septem boves sunt septem anni*. Cum enim tunc explicaret significationem somnii; Pharao, & omnes, qui audiebant, si prudentes erant, debebant capere, eum loqui non de spicis, aut bobus, ut res quædam sunt, sed ut sunt signa —— Eadem ratione dum circumcisio dicitur *Fœdus*, omnes capiunt, non esse, nisi conditionem, aut signum fœderis; præsertim ubi, *Gen. 17. ver.* 11. dicitur institui, *ut sit signum fœderis* —— Agnus etiam Paschalis dum dicitur: *Est Phase*, idest, *Transitus*, omnes capiunt, eum esse signum transitus Domini, non ipsum transitum: quia omnes norunt, fuisse victimam, quæ in signum talis transitus fueverat immolari —— Cum autem Christus dicitur *Petra*, Sole clarius apparet, eum dici secundum metaphoram talem; sicut cum dicitur vitis, ovis, agnus &c. —— Eodem modo cum calix *Novum testamentum* vocatur, nemo nescit, ibi sumi pro figura. Tum quia: signum fœderis fœdus solet appellari. Tum quia: alii duo Evangelistæ Matthæus, & Marcus hoc explicant dum dicunt: *Hic est sanguis meus novi testamenti*. —— At in casu nostro, nec ullus unquam Evangelistarum testatur, Christum dixisse: *Hoc est figura corporis, vel sanguinis mei*. Neque Christus proposuit Apostolis panem, ut signum; sed ut rem quamdam, quomodo spectari solet panis: Unde cum illum ostendens illis dixit: *Hoc est corpus meum*, & addidit: *Quod pro vobis tradetur*: cum ostendens calicem dixit: *Hic est sanguis meus*, addens: *Qui pro vobis effundetur*: non aliud imaginari potuerunt, quam id quod illis exhibebatur, continere vere, ac realiter corpus, & sanguinem suum; alias Christus artificiosa restrictione utens discipulos decepisset: oportebat enim, ut si illis dabat tantum signum & non rem, id expresse explicaret. Nam etsi rerum significatarum nomina aliquando consueverint signis applicari: in prima tamen rerum institutione fieri non debet, nisi vel cum sensus verborum notus est iis, quibuscum loquitur; vel mens institutoris ipso loquendi modo exprimatur. Cum ergo nec Apostolis notum aliunde esset, Christum dicentem: *Hoc est corpus meum*, nomine sui corporis intelligere tantum signum, non rem ipsam; neque ipso loquendi modo hoc indicaret: dicendum, voces illas in propria significatione usurpasse & proinde non signum sui corporis, sed corpus ipsum revera tradidisse. Hinc August. Serm. 1. in Psalm. 33. *Manibus* (inquit) *aliorum potest portari homo, manibus suis nemo portatur... ferebatur enim Christus in manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum*, ait: Hoc est corpus meum: *ferebat autem illud corpus in manibus suis*. Signum autem sui corporis, homo portare potest.

XXXI. Ad Confirmat. dico, optime Patres Eucharistiam vocare signum, quia sacramentum. Sed secundum doctrinam S. August. *l. 3. qu. super Levitic. qu.* 57. notandum signa esse duplicis generis. Alia enim pure significant, & non continent rem, quam significant. Et hoc modo, ait August. *Petra significat Christum, sed tamquam hoc esset, quod utique per substantiam hoc non erat, sed per significationem*. Alia sunt, quæ etiam continent, & realiter exhibent quod significant. *Quæ enim etiam locutiones* (inquit S. Doct.) *quibus per id, quod continet, significatur id, quod continetur*. Quod explicat in sanguine, qui est signum animæ, & est id, quo anima continetur in corpore: & in Ecclesia, quæ non solum significat congregationem fidelium; sed etiam est locus continens Ecclesiam, seu quo fideles, qui sunt Ecclesia, congregantur. Explicari etiam potest in crumena, seu loculo, quod significat, & simul continet pecuniam: & in dolio, quod est signum vini, & simul continet vinum. Eucharistia ergo est signum corporis Christi, & sanguinis: signum inquam, non pure significans, sed realiter continens rem, quam significat; signum, & figura secundum species, quæ exterius sensibus exhibentur; ac secundum id, quod continet, veritas est.

Ad externam autem tantum figuram, attendit Augustinus, cum ait, Christum dicentem: *Nisi manducaveritis &c.* figurate, non proprie fuisse locutum; quia proprie, idest, in propria specie manducare, flagitium est: non vero attendit ad manducationem carnis sub aliena specie contentæ, qualiter caro Christi a nobis in Eucharistia manducatur. Hoc enim flagitium non est, sed Mysterium: quia manducantes species Eucharisticas manducamus carnem Christi, sub illis contentam, non ore solum, sed fide in memoriam Passionis ejus. Et hoc est, quod idem Augustinus intendit, dum explicans hunc manducationis modum dicit; quod Passioni dominicæ communicamus, recolentes, quod caro illa pro nobis sit crucifixa: non quia carnem in sacramento vere non percipiamus; sed quia illam ad hunc finem manducamus, juxta Christi præceptum; *Hæc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis*.

XXXII. Dicunt secundo. Ex modo, quo Christus locutus fuerat, & tunc loquebatur, Apostoli debebant accipere in sensu figurato non reali verba illa: *Hoc est corpus meum*. Et quidem primo. Nam Christus paulo ante, *Matth. 26. ver.* 11. dixerat: *Semper pauperes habetis vobiscum, me autem non semper habebitis*. Cum ergo testatus fuerit, se post mortem cum eis non futurum; quomodo sibi persuadere poterant, cum eis realiter futurum in Eucharistia?

Secundo. Eo modo accipere debebant hæc verba: *Hoc est corpus meum*, quo accipiebant hæc sequentia: *Quod pro vobis datur*; seu ut in textu Græco legitur: *Quod pro vobis frangitur*: sed ly *datur*, aut ly *frangitur*, non poterat accipi, nisi figurate, & metaphorice: quia Christi corpus tunc vere non dabatur illis, nec vere frangebatur, immo neque modo in sacramento vere frangitur; ergo &c.

Tertio. Verba, quæ sequuntur: *Hoc facite in meam commemorationem*, satis indicabant, Christum non fore ibi præsentem; quia non sit commemoratio rei præsentis, sed jam præteritæ, absentis.

Quarto. Verba, quæ subdidit: *Non bibam amodo de hoc genimine vitis*, prolata sunt calice jam consecrato: si autem in Calice consecrato non esset vinum, sed sanguis Christi, non vocaret illud genimen vitis.

Quinto. Dum Christus accipiens panem dixit, *Hoc est corpus meum*, demonstrabat id, quod acceperat: sed panis erat, quod acceperat, fregerat, & distribuebat; ergo panis erat, quod demonstrabat, figura tamen corporis sui.

Sexto. Si quis diceret: *Pauperes sunt ipse Christus*, fundatus in illis Christi verbis in persona pauperis, Matth. 25, ver. 25. *Esurivi, & dedistis mihi manducare &c.* omnes figurate dictum acciperent, quia pauperes Christum repræsentant; ergo cum dixit supra panem: *Hoc est corpus meum*, Apostoli intelligere poterant, panem illum esse tantum figuram corporis sui.

XXXIII. Hi sunt Calvinistarum cavilli. Ad primum retorqueo idem contra illos. Christus, ait Joan. 14. ver. 28. *Vado, & venio ad vos*. ver. 18. *Non relinquam vos orphanos, veniam ad vos*. Et Matth. 28. v. 20. *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi*. Hæc autem falsa essent, si Christus in Eucharistia non esset realiter nobis præsens. —— Dico ergo, quod, sicut *Lucæ* 24. *versu* 44. dixit: *Hæc sunt verba, quæ locutus sum ad vos, cum adhuc essem vobiscum*; quia licet adhuc cum Apostolis esset, non erat modo passibili, quo erat ante mortem & resurrectionem: ita potuit dicere post mortem, se non futurum cum illis; quia licet semper cum illis futurus esset, non erat tamen futurus sensibili eo modo, quo erat tunc, cum a Magdalena unguento ungebatur, & quo pauperes semper futuri erant.

XXXIV. Ad secundum, vel nego maj. Non enim est novum, quod in uno Scripturæ textu prius membrum sumatur in sensu litterali, & posterius tantum in metaphorico. Ut in hoc Symboli Articulo: *Ascendit ad Cœlos* (quod litteraliter accipitur) *& sedet ad dexteram Patris* (quod nonnisi metaphorice potest explicari) Vel omissa majori, nego min. Cum enim verba, quæ in Evangelio proferuntur de præsenti, a Paulo, 1. *Corint.* 11. proferantur de futuro: *Quod pro vobis tradetur*; Apostoli ea non intellexerunt de præsenti traditione, aut fractione, sed de proxime futura in passione, & morte. Addo: hanc instantiam esse merum sophisma, ut si dicam: *Homo iratus est leo: sed non est leo nisi metaphorice; ergo non est homo nisi metaphorice*. Sicut ergo hæc consequentia nulla est; ita & ista: *Eucharistia est corpus Christi, quod frangitur pro nobis; sed non frangitur, nisi metaphorice, ergo non est Corpus Christi nisi metaphorice*. Est enim fallacia accidentis.

XXXV. Ad tertium; nego ant. Nam commemoratio alicujus non excludit ejus præsentiam, sed sensibilem tantum: jubemur enim Dei meminisse, licet nobis intime præsens sit, invisibiliter tamen. Sic Christus, esto in Eucharistia præsens futurus esset; quia tamen præsentia invisibili futurus erat præsens, potuit dicere, ut eam conficerent in memoriam ejus. Addo: Eucharistiam esse memoriam Christi passi, seu Passionis ejus: quamvis autem Christus sit præsens, ejus tamen Passio jam transiit.

XXXVI. Ad quartum dico, verba illa: *Non bibam amodo &c.* non esse conferenda ad calicem consecratum, sed ad calicem communem, quem in cœna Paschalis biberat. Verba enim, quæ

quæ Matthæus, & Marcus de calice dicta referunt: *Non bibam &c.* Lucas de agno paschali etiam dicta enarrat: *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, antequam patiar. Dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in Regno Dei* —— Deinde etsi de calice consecrato sumatur, dico, sanguinem suum vocare *genimen vitis*, non quia post consecrationem vinum sit, sed quia de vino consecratus, sub vini specie eum Apostolis propinabat.

XXXVII. Ad quintum nego maj. Acceperat enim purum panem; id autem, quod demonstrans porrigebat dicens: *Hoc est corpus meum*, non erat panis, nisi in externa specie, quia vi verborum factus erat corpus suum. Sicut quod ministri nuptiarum Canæ infuderunt in hydria, aqua erat; sed quod ex iisdem hydriis infuderunt in calices, vinum erat. Sic Christus panem accepit, sed dicendo: *Hoc est corpus meum*, corpus suum fecit: locutio enim illa speculativa non fuit, sed factiva. Neque hoc Calvinistæ ipsi negare possunt. Nam id, quod Christus accepit, purus panis erat: quod autem Discipulis porrexit, purus panis non erat, sed juxta illos figura corporis sui.

XXXVIII. Dices: Ista locutio: *Hoc est corpus meum*, fuit in mente Christi vera, antequam proferretur: sed in mente Christi non demonstrabat corpus Christi, sed panem; ergo etiam postea.

Hæc instantia ipsos etiam Calvinistas premit. Nam locutio illa, ut erat in mente Christi purum panem, & non figuram corporis ejus demonstrabat; ergo etiam, ut prolata, purum panem demonstrabat. Dico ergo, quod sicut cum Christus dixit leproso: *Volo, mundare*; sanitatem cognoscebat, eamdemque exprimendo producebat: hæc est natura cognitionis practicæ, ut quod in priori natura cognoscit, cognoscendo faciat. Vel in eodem instanti, si actio productiva exterior sit instantanea: sicut eodem instanti, quo Deus mente dixit: *fiat lux*, facta est lux. Vel in ultimo instanti prolationis verborum. Sic hæc locutio: *Hoc est corpus meum*, in mente Christi existens vera erat; quia designabat corpus suum in ultimo instanti prolationis verborum ex pane ponendum.

XXXIX. Ad sextum nego cons. Ex dicto enim Christi nullum esse poterat fundamentum, vel leviter suspicandi pauperes aliter, quam sola representatione esse Christum. At ex dicto, & facto Christi, Apostoli concipere poterant, eum loqui de corpore suo reali, & non solum figurato, ut dictum est.

XL. Dicunt tertio. S. Paulus 1. *Cor.* 10. comparat Eucharistiam Mannæ dicens: quo Hebræi *Omnes eamdem escam spiritalem manducaverunt, & omnes eumdem potum spiritalem biberunt*, de petra, quæ erat Christus: sed manna erat tantum figura Christi: Hebræi antem manducaverunt Christi corpus, & biberunt ejus sanguinem solum spiritaliter, & per fidem; ergo similiter Eucharistiam &c.

XLI. Respondeo, Paulum ibi comparare Manna, & aquam de Petra cum Eucharistia, non tanquam figuram cum figura, sed tamquam figuram cum figurato. Quod enim Judæis fuit spiritalis cibus, & potus; quia in eo manducaverunt, & biberunt tamquam in signo, & figura corpus & sanguinem Christi, nobis est cibus, & potus spiritalis; quia in eo reipsa corpus, & sanguinem Christi manducamus, & bibimus. Unde S. Th. ibi lect. 1. *Omnes* (inquit) *eamdem escam manducaverunt spiritalem, idest, corpus Christi, in signo spiritualiter intellecto... Et omnes eumdem potum biberunt, scilicet, Christi sanguinem in signo*. Sicut ergo, ait August. l. 2. cont. litt. Petiliani, cap. 37. *Aliud est Pascha, quod adhuc illi* (nempe Judæi) *de ove celebrant; aliud autem quod nos in corpore, & sanguine Domini accipimus*: ita aliud est, quod Hebræi in manna, & aqua de petra manducaverunt, & biberunt: non esset autem aliud, si corpus, & sanguinem Christi solum in signo acciperemus, quod acceperunt & illi, si per fidem spiritaliter manducaverunt, & biberunt. Comparatio ergo Pauli solum stat in hoc: quod sicut omnes Judæi eumdem cibum spiritalem manducaverunt, & eumdem potum spiritalem biberunt; multi tamen eorum perierunt, quia fuerunt concupiscentes malorum: ita & Christiani, licet omnes eumdem cibum, & potum, corpus, & sanguinem Christi in Eucharistia accipiant, si tamen concupiscentiis indulgeant, peribunt.

§. VI.

Præsentia Realis ex Patribus, ex Prescriptione, & omnium Ecclesiarum Consensu.

XLII. Dico primo. Patres quovis sæculo, etiam ante Berengarium, realem Christi præsentiam in Eucharistia docuerunt. Probo hoc discursu. Patres, qui per varia sæcula floruerunt, docent primo: Christum vere, & realiter in Eucharistia nobis commisceri, & non fide tantum: ut Chrysostomus, *Hom.* 3. *in Matth.* Cyrillus Alexandrinus, *l.* 10. *in Joann. c.* 13. Nyssenus, *Orat. Catechetica c.* 37. —— Secundo: Eucharistiam propter Christum in ea existentem esse adorandam ab hominibus, immo & ab Angelis: ut Aug. *Epist.* 120. nune 140. *ad Honoratum*, *c.* 27. *Enarr. in Ps.* 98. *n.* 9. Ambrosius, *l.* 3. *de Spiritu Sancto*, *c.* 13. Chrysostomus *l.* 6. *de Sacerdotio* —— Tertio: Æquiparant præsentiam Christi sub speciebus Eucharisticis præsentia, quam habuit in locis, in quibus non dubitatur fuisse substantialiter: Chrysost. *Hom. de S. Philogonio*, Christum in Eucharistia comparat Christo in præsepio *hom.* 24. *in* 1. *ad Cor. versus finem*, comparat præsentiam Christi in Altari cum ea, quam habet in Cælo; & sanguinem, qui est in calice, dicit esse illum, qui fluxit ex latere. —— Quarto: Eucharistiam proponunt, ut plenam miraculis, videlicet, quod corpus Christi toties manducatum non sit consumptum. Ita Nyssenus, *Orat. Catech. c.* 27. quod corpus Christi simul in Cælo sit, & in variis locis terræ, Chrysost. *homil.* 2. *ad Popul. Ant.* Nyssenus *orat. de Paschate*. De hoc multa Cyprian. *Serm. de Cœna Domini*; & Chrysost. l. 3. de Sacerdotio: *Oh miraculum!* (inquit) *Oh Dei benignitatem! Qui cum Patre sursum sedet, illa hora omnium manibus tenetur, sese que volentibus dat complectendum, & accipiendum*. Nullum autem in prædictis esset miraculum, si in Eucharistia esset corpus, & sanguis Christi in typo solum, & figura. Quæ omnia Calvinus ipse cognoscens, cogitur, *lib.* 4. *Inst. cap.* 17. §. 10. fateri: *Nisi qui fallacem vocare Deum volet, inane ab ipso Symbolum proponi numquam dicere audeat . . . . Atque omnino istuc piis tenenda regula est; ut quoties symbola videns a Domino instituta, illic rei signata veritatem adesse certe cogitent, ac sibi persuadeant*: Optime quidem loqueris Calvine; sed quomodo fallacem Deum non vocabit, qui dicente ipso, hoc esse corpus suum, audiet a te, id non esse secundum rei veritatem? Quomodo certo sibi persuadebit, adesse ibi rei veritatem, si tu dicis: corpus Christi ibi non esse secundum substantiam, sed solum secundum energiam & virtutem?

XLIII. Secundo probo hoc alio discursu. Si Patres credidissent, verba hæc: *Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus*, non demonstrare vere corpus Christi, & sanguinem, sed symbolice solum, & metaphorice; hoc palam explicare debuissent. Tum quia: hæc metaphora non statim veniat in mentem. Tum quia: aliqui erant, qui ea verba in sensu litterali accipientes, hoc Christianis, tamquam carnis humanæ voratoribus, improperabant. Sed Patres licet expostulati, numquam ad sensum metaphoricum confugerunt; sed aut veritatem illorum verborum coram fidelibus propugnarunt; vel Catechumenis nondum capacibus in confuso tradere, vel occultare studuerunt; ergo &c.

Maj. videtur certa. Nam quoties dubitatum fuit, an aliqua Scripturæ verba in proprio, aut metaphorico sensu essent accipienda, solliciti fuerunt Patres dubium explicatione tollere. Hanc enim sententiam: *Petra autem erat Christus*, esto facilem, Ambrosius, Hieronymus, aliique dederunt operam, ne quis ad litteram eam sumeret. Hanc: *Eum, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit*; explicaverunt Chrysostomus, *Homil.* 14. *in Joann.* hac voce *Peccatum* intelligi *Peccatorem*: quia sub hac forma, sic volente Patre; traditus fuit a Judæis Christus. Ambrosius autem ly *Peccatum* explicat *Victimam pro peccato*. Vivente Augustino nonnulli ad litteram sumebant hoc Pauli dictum de Christo: *Factus est pro nobis maledictum*. S. Doctor litteralem illum sensum confutavit, *lib.* 14. *contra Faustum c.* 2. & 3. Si ergo putassent, verba hæc: *Hoc est corpus meum*, non in litterali, sed metaphorico, vel figurato sensu accipienda, id exposuissent.

Min. autem probatur. Dubitarunt olim nonnulli fideles, an Christus esset præsens in Eucharistia: *Aliud video* (inquiunt apud Ambrosium lib. de iis qui initiantur, cap. 9.) *quomodo tu mihi asseris, quod Christi corpus accipiam*? Dubitantes Ambrosius ibi provocat ad virgam Moysi, quæ in serpentem mutata, in virgam est reversa: ad Eliam, qui voce ignem de Cælo advocavit: ad vocem Dei, qui dixit, & facta sunt, addens: *Sermo Christi, qui potuit ex nihilo facere, quod non erat, non potest ea, quæ sunt, in id mutare, quod non erant?... Ipse clamat Dominus Jesus: Hoc est corpus meum. Ante benedictionem verborum Cælestium alia species nominatur, post consecrationem corpus Christi significatur*. Et Chrysost. Homil. 83. in Matth. *Credamus* (inquit) *ubique Deo, nec contradicamus ei; etiamsi quod dicit contrarium videatur cogitationi, & oculis nostris . . . . Sermo quippe ejus decipere nequit, sensus autem noster deceptu facilis est. Ille numquam aberrat, hic vero sæpius fallitur. Quandoquidem igitur sermo ait*: Hoc est corpus meum, *persuasi simus, & credamus, & oculis intellectualibus id aspiciamus*. Quod vero Catechumenis, & Paganis, aliisque incapacibus hoc mysterium occultaverint: testis, inter cæteros, est S. Augustin. *Serm.* 132. *Serm.* 46. *de verb. Dom.* modo *Serm.* 2. *de verbis Apost.* modo 131. & *Serm. in Ps.* 80. Quo fiebat, ut veteres Christiani mysteria sua in secreto celebrantes a Paganis *Clancularii* vocarentur. Cur autem hoc mysterium occultassent Catechumenis, & Paganis; si nil aliud esset, quam typus, & figura, illudque tale Patres existimassent? De hoc videndus Schelestrate in suo lib. *de Discipl. Arcani*.

XLIV. Sed dicunt. Tertullianus. *lib.* 4. *contra Marcionem*, *c.* 40. ait: *Accepto pane corpus suum illum fecit*: *Hoc est corpus meum dicendo, idest, figura corporis mei*. S. Augustinus *in in Psalm.* 111. vocat Eucharistiam: *Corporis, & sanguinis sui figuram*; lib. 2. contra Adimantum, cap. 12. *Signum corporis sui* —— Tract. 25. in Joann. ait: *Quid paras dentem, & ventrem? Crede, & manducasti*. Item, lib. 2. de Peccat. merit. c. 26. *Quod accipiunt, quamvis non sit corpus Christi, sanctum tamen est, quoniam Sacramentum*.

XLV. Respondeo. Tertullianum ibi loqui per transpositionem, & debere explicari sic: *Hoc, idest, panis, qui in veteri lege figura erat corporis mei, est corpus meum*. Arguebat enim contra Marcionem, probando legem Mosaicam non fuisse malam, sic. Illa lex non fuit mala, cujus figuram Christus adimplevit in nova lege: sed Christus hanc adimplevit, nam panem, qui in antiqua lege erat figura corporis sui, *corpus suum illum fecit*. Addit enim: *Figura autem non fuisset nisi veritatis esset corpus*. Cum alioquin dicere debuisset: *Figura autem non esset*, si in nova lege figuram sui corporis agnosceret.

§. Augustinus vero Eucharistiam vocans figuram, & signum corporis sui, eam sumit pro eo, quod sensibiliter apparet; nempe, pro sacramento; figuram tamen, & signum vocat, non vacuum, sed plenum, & continens rem, quam significat, ut supra ex eodem dictum est. Ideo autem eam hisce nominibus appellabat exteriores solum species exprimentibus; quia frequenter sermonibus, quos habebat, aderant Catechumeni, quibus mysterium hoc exponere disciplina illius temporis non ferebat —— Ad aliud dico, S. Doctor. ibi loqui de cibo spirituali, non de sacramentali Eucharistiæ, quem dicit esse manducandum per fidem, quæ per dilectionem operatur; ut legenti Augustinum ibi apparebit. —— Ad ultimum dico, Augustinum ibi manifeste loqui de pane Catechumenorum, quem improprie vocat sacramentum, idest, signum sacrum, vel unionis inter fideles, vel Eucharistiæ, & corporis Christi. Plura alia Patrum testimonia afferunt pro se Calvinistæ, quæ videre est apud Alexandr. *Hist. Eccl. secul.* 11. & 12. *dissert.* 12. Juenin, & Boucat *de Sacr. Euch.* & apud nos *in Vera Eccles. Tom.* 1. *p.* 2. *art.* 12. & 13. a quibus afferendis abstineo. Hoc unum moneo, quod sicut Patres, qui ante exortam hæresim Arianam non adeo strictè de consubstantialitate Filii cum Patre loqui fuerunt solliciti, quamvis eam profiterentur, ita Patres, qui ante exortam hæresim Berengarii vixerunt, de veritate corporis Christi, quam nemo negabat, adeo accurate scribere non studuerunt.

XLVI. Dico secundo. Realis Christi præsentia in Eucharistia ex præscriptione demonstratur. Sumo hic Præscriptionem in sensu Jurisstarum, nempe, pro usucapione, seu acquisitione dominii per continuationem possessionis tempore a lege præscripti (de qua egi *Tomo* 1. *in* 2. 2. *de Just. & Jure Q.* 6. *de Modo acquir. Dominium, Dub.* 6. & 7.) Illud ergo dogma per præscriptionem probari potest, cujus possessio a tempore Apostolorum, usque ad certum tempus non interruptum in Ecclesia continuavit: sed professio dogmatis de reali præsentia Christi in Eucharistia, serie non interrupta, a tempore Apostolorum continuavit in Ecclesia usque ad seculum undecimum, quo illud impugnare cœpit Berengarius; ergo &c. Min. prob. Nullus Scriptor afferri potest, qui saltem ante seculum Berengarii, Christum realiter ab Eucharistia absentem esse, in Ecclesiam invehere conatus sit. Cujus signum est, quod cum Berengarius suam de reali Christi absentia protulit opinionem, omnes Ecclesiæ nedum Orientales in eum insurrexerunt, eumque damnarunt; provocaruntque eum, ut in toto Orbe, vel unam Civitatulam laudaret, quæ cum eo absentiam hanc corporalem profiteretur, ut in Guitmundo, & Lanfranco legere est. Si autem ab Apostolorum tempore aliqua circa hoc dogma fuisset alicubi interruptio, aut Ecclesia ex non credente facta fuisset credens; afferri potuisset, ac posset Doctor, qui primus tale dogma invexisset; & assignari tempus, quo tanti momenti mutatio contigisset; ac via, qua fides de reali præsentia in Ecclesias omnes irrepserit.

XLVII. Dices; hanc doctrinam de reali præsentia primo excogitatam fuisse, vel ab Anastasio Sinaita, anno 636. in libro, quem *Via Dux* inscripsit: vel ab Epiphanio Diacono in secundo Concilio Nicæno: vel a Paschasio Corbejensi Monacho, circa ann. 818. in lib. *de Corpore, & Sanguine Domini*.

Sed Contra. Nam præfati Patres de reali præsentia locuti sunt, ut de re omnibus explorata, ac principio certo, non tamquam de novo excogitato. Ita enim Anastasius urgebat Gajanitam, quem impugnabat; quod Gajanita non negavit, sed aperte confessus est; negasset autem, si aliquid novum, & contra fidem illius, & præcedentium seculorum Anastasius protulisset. Immo Ecclesiæ omnes contra illum sicut, & contra Epiphanium, & Paschasium insurrexissent: sicut de facto insurrexerunt contra Berengarium, quando novam de reali absentia opinionem invehere conatus est. Cum ergo nec Scriptores præfatis Patribus coævi, nec sequentes usque ad Berengarium damnarint, quod ipsi docuerant; sed omnes in eadem fuerint fide: dicendum est, eos, non novam doctrinam prodidisse, sed antiquam fidem ab omnibus acceptam tenuisse.

XLVIII. Dices secundo. Multæ novitates sensim in Ecclesiam contra Veterum sensum irrepserunt, nemine contradicente. Primo enim: prioribus seculis Ecclesia Latina utebatur fermentato, modo utitur azymo. —— Secundo: Majores nostri jejunium ad occasum Solis protrahebant, aliquibus ab hinc seculis post meridiem solvimus —— Tertio: Per duodecim priora secula communio sub utraque specie etiam laicis concedebatur; modo solis Sacerdotibus: hisque solum cum celebrant quatuor ab hinc seculis conceditur —— Quarto: Imaginum usum Ecclesiæ initia vix agnoverunt; Nicæni II. Patres admiserunt. Potuit ergo etiam doctrina de reali præsentia contra Veterum sensum in Ecclesiam irrepere.

XLIX. Respondeo, dist. ant. Multæ novitates circa disciplinam, & ritum, quales sunt ab arguente memoratæ, transeat ant. Circa doctrinam fidei, nego ant. & conseq. Immo de præfatis mutationibus assignatur tempus, quo fuerunt factæ; quod de mutatione doctrinæ circa præsentiam realem nemo hucusque assignare cum fundamento valuit.

L. Dico tertio. Ex consensu omnium Ecclesiarum demonstrari potest corporalis Christi præsentia in Eucharistia. Probo sic; Fieri non potest, ut omnes Ecclesiæ receptam ab Apostolis doctrinam corruperint; cum in fide universalis Ecclesia non possit deficere, in eo maxime, quod omnes Ecclesiæ unanimi consensu recipiunt: sed omnes Ecclesiæ ab Apostolis usque ad Berengarium; & a Berengario usque ad Sacramentarios, unanimi consensu corporalem Christi in Eucharistia præsentiam professæ sunt, & eam negantes tamquam a fide extortes sunt detestatæ; ergo &c. Min. probant Alexander, *Hist. Eccles. seculo* 10. & 11. *dissert.* 12. & Juenin, *de Euchar.* omnia secula percurrendo. Quod autem mihi majus est, Ecclesia Orientalis, quæ in tot aliis ab Occidentali, nescio qua æmulatione, discors fuit, & adhuc est; in asserenda reali Christi præsentia in Eucharistia semper quovis seculo consensit, quod duo prælaudati Doctores prosequuntur. Unde Jeremias Constantinopolitanus Patriarcha, circa *ann.* 1574. rogatus a Lutheranis, de Augustana sua confessione in sua censura respondit: *Docere Ecclesiam Catholicam, operante Spiritu Sancto, panem (modo tamen fermentatus sit) mutari in ipsum corpus, & vinum in ipsum sanguinem Domini.* Quæ fides modo apud omnes Orientales perdurat. Quare in Concil. Jeros. *anno* 1672. sub Dositheo coacto, *cap.* 17. sic Græci, quamvis Schismatici, statuerunt: *In hujus itaque celebratione sacramenti D. N. J. C. credimus esse præsentem; non quidem secundum figuram, aut imaginem; neque etiam secundum quandam, uti cæteris in sacramentis, gratia excellentiam . . . Neque penes conjunctionem, qua propositio Eucharistia passi Verbi divinitas substantialiter (hypostatice) uniatur; quemadmodum inseite juxta, ac misere Lutherani arbitrantur; sed vere, realiterque: quatenus panis, & vini facta consecratione, transmutetur, transubstantietur, convertatur, transeat; panis quidem in ipsum corpus Domini verum, quod natum est Bethlehem ex semper Virgine... Vinum vero in ipsum Domini sanguinem verum converti, ac transubstantiari, qui ex illo in Cruce pendente pro mundi vita defluxit. Item facta panis, & vini consecratione, nec panis, nec vini manere amplius substantiam credimus, sed ipsum corpus & sanguinem Domini, sub panis, & vini speciebus, idest, sub panis & vini accidentibus.* Hæc fides Ecclesiæ Græcæ modernæ, etsi schismaticæ, nonne eadem est cum fide Ecclesiæ Catholicæ Latinæ? Hanc fuisse semper Ecclesiæ Græcæ fidem testati sunt Græci; qui tum ad Concilium Lugdunense primum, tum ad Florentinum convenere.

§. VII.

Realis Corporis, & Sanguinis Christi Præsentia Argumentis Philosophicis expugnari non potest.

LI. HÆc resolutio probatur hoc discursu. Id non potest argumentis Philosophicis expugnari quod tueri possumus contra omnes philophicas difficultates; omniaque contra ipsum argumenta ex philosophia petita enervare; sed omnia argumenta, ex philosophia deprompta contra veritatem corporalis præsentiæ Christi in Eucharistia enodamus, ac Patres semper solverunt, nec iis territi veritatem catholicam nunquam dimiserunt; ergo &c. Min. prob. proponendo, & solvendo ea, quæ in contrarium ex Philosophia objici possunt.

LII. Contra ergo objiciunt Sacramentarii, Eucharistiam, ut a Romanæ fidei Professoribus asseritur, plurimas involvere insolubiles difficultates. Primo: Ex parte corporis Christi, quod in hac suppositione simul existeret in pluribus locis: totum sub exigua hostia contineretur, & in qualibet ejus parte: speciebus in frustra divisis, ipsum tamen integrum ac indivisum permaneret. Quæ sunt contra naturam corporis.

Secundo ex parte accidentium, quæ supponuntur existere sine subjecto, quod contra naturam accidentis est.

Tertio: ex parte sensuum, quos panis consecratus eodem modo afficit, ac profanus. Mirum autem, quod de his Patres, qui sex prioribus seculis scripserunt, altissimum habuerint silentium.

Quod confirmant. Æthnici, qui alias longe minoris momenti difficultates Christianis objecerunt, realem hanc præsentiam, & transubstantiationem Eucharisticam numquam objecerunt. Signum ergo est, quod eam primitivi Christiani non profitebantur; eam enim certe Christianis exprobrassent; & maxime Julianus Apostata in suo libro, quem contra Christianos edidit. Cum ergo nullum verbum contra hoc Mysterium protulerit, signum est, eadem de illo non sensisse Veteres, ac Romani sentiunt.

LIII. Respondeo, Patres propositas difficultates vidisse, easque prævisse, ac fideles monuisse, ut, illis contemptis, ad Christi verba attenderent; secuti Gabrielis monitum, Lucæ 1. Qui Mariæ quærenti: *Quomodo fiet istud?* Respondit: *Quia non est impossibile apud Deum omne Verbum.* Quod autem Patres eas difficultates viderint, ac spreverint, ostendo. Primam enim, quomodo Christus simul in Cælis, ac in terris sit, sensit ac sprevit Chrysostomus, l. 3. de Sacerdot. supra laudatus exclamans: O *miraculum! O Dei benignitatem! Qui cum Patre sursum sedet, in illo ipso temporis articulo omnium manibus perractatur, ac se tradit volentibus ipsum excipere, & complecti.* Vidit Nyssen. *Orat. Catech.* 37. ubi ait: *Oportet considerare, quomodo fieri potuerit, ut unum illud corpus, quod tam multis fidelium millibus in universo Orbe terrarum semper distribuitur, totum per partem sit in unoquoque, & ipsum in se totum maneat?* —— Secundum de accidentibus sine subjecto ibi existentibus solvere tenentur omnes qui Incarnationis credunt mysterium. Si enim in hoc fateri tenentur, humanitatem, cui, utpote substantiæ debetur subsistere per se, & in se subsistere in alio, & per aliud, nempe in, & per personam Verbi: cui accidentia, quibus debetur esse in alio, non poterunt in Eucharistia subsistere in se, & per se? Tertium attigit Chrysost. *Homil.* 33. *in Matth.* supra laudatus, dicens: *Credamus ubique Deo, nec contradicamus ei; etiamsi quod dicit, contrarium videatur cogitationi, & oculis nostris: sed ipsius sermo superet; & cogitationem nostram; & oculos . . . . Quandoquidem igitur Sermo ait:* Hoc est corpus meum, *persuasi simus, & credamus, & oculis intellectualibus id aspiciamus.*

LIV. Respondeo secundo. Quod si difficultatibus philosophicis deterreri debebimus; nec fatebimur Trinitatis Mysterium, quo fides docet, tres esse personas realiter distinctas inter se, cum eadem tamen essentia realiter identificatas; quia huic opponitur illud philosophicum principium: *Quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se.* Et modus inextricabilis videtur pluralitas personarum cum unitate essentiæ, & naturæ; maxime cum una persona realiter producat aliam. Negare etiam oportebit Incarnationis Mysterium, quia percipi nequit, quomodo Deus uniri de novo possit naturæ creatæ, absque sui mutatione: quomodo duplicis naturæ creatæ, ac divinæ possit eadem esse persona, & hæc divina: quomodo ille, qui sensibus erat homo passibilis, credi etiam debeat per naturam Deus. Si ergo credunt, quia Deus dixit; cur non credent Deo, dicenti super panem: *Hoc est corpus meum?* —— Non multa quidem priorum seculorum Patres (quamvis aliqua, ut vidimus) de hoc Mysterio dixerunt. Tum quia ut diximus, illud quantum poterant Ethnicis occultare, immo & ipsis Catechumenis, studebant. Tum quia: sicut de Verbi consubstantialitate Patres ante Arium sobrie locuti sunt; quia nemo eam impugnabat: cum vero abArio contra eam fuit lis intentata, omnes fere Patres pro ea calamum acuerunt; ita de existentia reali Christi in Eucharistia Patres ante Berengarium, qui primus contra eam insurrexit pauca dixerunt: ex tunc tamen quotquot scripserunt de hoc mysterio, fusius, & apertius loqui cœperunt.

LV. Ne autem putent Sacramentarii; dogmata catholica, quæ profitemur Christianæ Philosophiæ esse contraria, omnia, quæ objecta sunt, enodare placet. Ad primum ergo dico, fere omnes extra Scholam S. Thomæ admittere, posse per miraculum esse idem corpus simul in pluribus locis: unde in hac opinione cessat difficultas. In sententia vero S. Thomæ negatur quidem, unum corpus posse simul esse in duplici loco circumscriptive, seu modo quantitativo, & extenso: quia (dicunt) deberet in illo corpore duplicari extensio, & quantitas, ac proinde esset unum corpus, & non esset unum. Non negatur tamen, posse idem corpus esse in uno loco circumscriptive, & modo extenso; in alio vero, immo & in pluribus modo inextenso, & non ratione quantitatis, sed conversionis sacramentalis, quomodo corpus Christi est in una, vel pluribus hostiis —— Hæc etiam ratione explicant, quomodo corpus Christi totum sub parva hostia sit, & ea divisa non dividatur. Nam cum ibi sit, non ad modum corporis quanti, extensi, & divisibilis, sed ad modum substantiæ, & modo inextenso, & indivisibili; ficut substantia panis est in accidentibus, & anima in corpore: hinc, ficut in qualibet parte panis est tota substantia panis, & in qualibet parte corporis tota anima; nec diviso corpore dividitur substantia, vel anima; sic dicunt de corpore Christi in sacramento.

Ad secundum jam dictum est. Noto autem, quod essentia accidentis non est actualiter esse in alio, sed esse id, cui ex natura sua debetur, ut sit in alio. Sicut ergo licet substantiæ debeatur esse per se, potest tamen esse in alio; ut in humanitate assumpta a Verbo patet, & sicut licet igni debeatur, quod comburat, potuit tamen per miraculum ignis Babylonicus actu non comburere tres pueros: ita licet debeatur accidenti, ut sit in alio, poterit in Eucharistia actu esse per se.

Ad tertium dico, in Eucharistia sensus non falli: quia sensus ibi percipit accidentia panis, & vini, quæ vere ibi sunt; judicare autem de substantia, quæ sub illis accidentibus latet, ad sensus non pertinet, sed ad intellectum: qui esto, seclusa fide, ex accidentibus panis, judicet, ibi esse substantiam panis; cum tamen audit Christum dicentem: *Hoc est corpus meum*, judicare debet, loco substantiæ panis subrogatum esse ipsum corpus Christi.

LVI. Ad Confirmat. dico, mirum non esse, quod Ethnici contra realem corporis Christi in Eucharistia præsentiam, & transubstantiationem nihil Christianis objecerint; cum hoc mysterium eis occultare summa diligentia conarentur Veteres. Qua de praxi Opusculum edidit Scholastrate, *De Disciplina arcani* nuncupatum. Hinc Patres, qui primis quinque seculis floruerunt, obscure loqui de Eucharistia consueverunt ubi Pagani, vel Judæi, aut etiam Catechumeni adessent; vel periculum erat, ne in eorum manus sua scripta incederent. Id constat ex Alexandrina Synodo apud S. Athanasium, *Apol.* 2. ex S. Cyrillo Jerosol. *Catechesi* 6. *Illuminatorum*, S. Basilio, *lib. de Spiritu Sancto*, S. Ambrosio, *lib. de Iis qui, initiantur*, c. 1. & S. Augustino *locis supra citatis*. Cujus disciplinæ, quam universalem fuisse constat, cum originem non videamus, nec ab ullo Concilio noverimus institutam; Auctores ipsos Apostolos fuisse colligere possumus.

Quod vero additur de Juliano apostata, qui cum fuisset Christianorum mysteriorum particeps, immo & Lector in Ecclesia, optime noverat, quid Christiani de Eucharistia crederent; & tamen hoc factus apostata non objecit: dico, hoc esse incertum: cum ex tribus saltem libris Juliani contra Christianam Religionem unum duntaxat, nec illum etiam integrum a S. Cyrillo Alexand. confutatum habeamus. In illo certe libro, qui extat, doctrinam de Eucharistia non suscipit impugnandam; quod forte præstitit in secundo, ad quem (ait impius ille) falsa Evangeliorum prodigia, & præstigias erat impugnaturus. Verosimile etiam est, quod licet aliquando Julianus contra Eucharistiam dixisset; hæc silentio esset præteritus S. Cyrillus; ne Ethnicis tantum Mysterium proderet. Sic cum Julianus Christianorum Baptisma multis sugillasset, S. Cyrillus non explicat, quid de Baptismo Ecclesia credat; idque fatere se ait, quia Mysteria profanis aperire nefas sit.

LVII. Verum hoc, quod ex Ethnicorum silentio objiciunt nobis Calvinistæ, in ipsos retorqueri potest. Dicam enim, Si Ecclesia primis seculis credidisset, Eucharistiam esse figuram corporis, & sanguinis Domini; virtute ejusdem repletam; & Christianos dum manducarent panem illum, & vinum biberent, Christi corpus, & sanguinem in figura manducare & bibere; nonne Pagani id Christianis objecissent, qui eum ab Idolis omnem virtutem adimerent, fateréntur postea pani, & vino tamquam imagini Dei fui, & ejus ore consecratæ talem adesse virtutem, ut in ea spem reponerent? Nihil autem ejusmodi objectum fuisse a Paganis testatur silentium Patrum, qui iis seculis floruere; ergo &c.

LVIII. Secundo Objiciunt. Superflua est hæc realis præsentia corporis Christi in Eucharistia. Nam Christus existens in Eucharistia, tamquam in symbolo, typo, aut figura, non minus fidelium animas pasceret, quam si adsit realiter.

Quid enim impedit, quin fides, & charitas sic complectantur Christum in Cælis existentem, ac si realiter in Eucharistia esset præsens?

Urgetur. Sicut communis cibus ordinatur ad refectionem corporis; ita cibus Eucharisticus ad refectionem animæ: sed absurdum esset cibum communem sumere per os animæ, nempe, per fidem; ergo absurdum erit cibum Eucharisticum sumere per os corporis.

LIX. Respondeo, si hæc instantia valet, probaret etiam, esse superfluam Incarnationem: quia sine hac potuit etiam hominem perditum liberare assumendo figuram carnis, ut volebant Manichæi: immo & superfluam esse Eucharistiam, quia potuit Christus absque tali typo animam pascere. Sicut ergo dicimus, in Christo fuisse veram carnem, quia dicit Joannes: *Verbum caro factum est*: ita credimus, in Eucharistia vere Corpus Christi esse, quia ipse dixit: *Hoc est corpus meum.* Hoc autem voluit Christus: tum, ut sui amoris argumentum nobis relinqueret: tum ob alios suæ sapientiæ fines, quos expendit Chrysostomus, *Hom.* 45. *in Joann.*

Ad id quod urgetur, respondeo, hoc eodem argumento premi adversarios. Si enim cibo Eucharistico, ut typo corporis Christi, reficienda anima est, cur per os corporis sumitur.

Dico ergo, quod esto cibus animæ per se non debeat sumi per os corporis; ex institutione tamen divina id convenit. Nam sicut voluit Deus carnem sumere, ut animas nostras sanaret; sic voluit sub corporeo cibo latere, ut eadem reficeret. Quia ergo voluit verbum Dei, esto spirituale, aure corporea percipi, & carnem ablui in Baptismo, ut anima emundetur; voluit etiam spiritualem cibum per os corporis sumi, ut anima nutriretur. Tandem: si res corporeæ, ut sunt corpus Christi, & sanguis ore spirituali percipi possunt, ut Calvinistis placet; cur cibus spiritualis ore corporis sumi non poterit?

LX. Tertio objiciunt. Ex corporali Christi præsentia in Eucharistia aliqua absurda sequuntur; nempe, Christi corpus in humum aliquando cadere, dentibus atteri, in ventrem, & in secessum ire, a muribus corrodi, putrescere, acescere concremari: eum enim hæc omnia speciebus Eucharisticis aliquando accidant, accident etiam corpori Christi latenti sub ipsis.

LXI. Hujusmodi cachinnis subsannabant veritatem Incarnationis, Tertuliano teste *lib. de Carne Christi*, c. 4. &c. Marcionitæ: eam proinde negantes, quia Deum indecens judicabant concludi in utero, reclinari in præsepio, colaphis cædi, Cruci affigi &c. Et Nestorius ipse non sine stomacho excepit Cyrilli anathematismos; quia ex illis arbitrabatur sequi, dici posse Deum *Bimestrem, trimestrem*. Si ergo his non obstantibus a veræ fidei confessione Patres non sunt deterriti: si non obstante, quod Christi Crux Judæis esset scandalo, & Gentibus stultitia, Christum, & hunc Crucifixum, prædicare Apostoli non destiterunt: sic nec nos, ob Hæreticorum irrisiones a corporali Christi præsentia in Eucharistia profitenda cessare debemus, Augustini monitu, Epist. 49. nunc 102. ad Deo gratias, q. 6. *Nec in Christum crederemus... si fides Christianorum cachinnum metueret Paganorum*, tricam hæreticorum.)

LXII. Respondeo tamen, nihil eorum, quæ opponuntur, sequi. Cum enim Christus in Eucharistia sit modo inextenso, indivisibili, ac impassibili; quidquid contra Eucharistiam fit, in ipsis speciebus sistit, & nullatenus corpus Christi lædere potest. Ipsique peccatores indigne corpus Christi sumentes; non magis nocent Christi corpori, quam noceant Deo, quando peccant, vel ipsum blasphemant; nec magis inficitur in locis obscenis, quam inficiatur radius solis in cœno.

D U B I U M II.

An Corpus Christi in Eucharistia sit per Impanationem an per Consubstantiationem?

§. I.

Rejicitur Impanatio.

I. SUpposita ex præcedenti Dubio reali, & corporali præsentia corporis Christi in Eucharistia; modus talis præsentiæ inquirendus est. Tribus ergo modis hæc substantialis præsentia concipi potest. Primo: per impanationem. Secundo: per consubstantiationem. Tertio: per transubstantiationem: *Impanationis* nomine intelligitur unio hypostatica Verbi cum pane, sicut Incarnationis nomine intelligitur unio hypostatica Verbi cum carne humana. Ita ut hæc verba: *Hoc est corpus meum*, reddant hunc sensum: hic panis per unionem hypostaticam est meum corpus. Per consubstantiationem intelligitur coexistentia substantiæ carnis Christi cum substantia panis; ita ut substantia carnis Christi, & substantia panis in Euchari-

tistia vere simul existant. Tandem per transubstantiationem intelligitur conversio substantiæ panis, & vini in substantiam corporis, & sanguinis Christi: ita ut facta consecratione substantia panis, & vini amplius non sit, sed in substantiam corporis, & sanguinis Christi conversa. Ex his ergo tribus modis inquiremus, quinam secundum fidem Catholicam corpori, & sanguini Christi tribuendus sit: an impanationis, an consubstantiationis, an transubstantiationis. Et primo de Impanatione.

II. David Blondellus Calvinista audacissimus primum Impanationis auctorem facit Paschasium Rathbertum l. de corpore, & sanguine Domini, nono seculo edito. Hanc eamdem impanationis sententiam affingit Conciliis omnibus, quæ contra Berengarium celebrata sunt, asserens, auctores omnes, qui a Berengario ad Waldenses (qui duodecimo seculo pullularunt) libros conscripsere, docuisse: divinum Verbum panem assumpsisse.

Sed hanc putidissimam calumniam deprehenderit quisque qui legerit, tum Paschasii librum, tum præfatorum acta Conciliorum. Paschasius enim panis, & vini substantiam non remanere docuit; & variis Patrum textibus, in Epist. ad Frudgardum, asserere conatur panis, & vini conversionem in corpus, & sanguinem Christi: neque esse habendam rationem sensuum, qui panem in Eucharistia consecrata percipiunt; ut videre est, laudato libro de corp. & sangu. Domini c. 1.

Concilia pariter contra Berengarium coacta fuere. Vel Romanum sub Leone IX. & istud nil aliud fecit, quam damnare doctrinam Jo. Eridiani, & approbare sententiam Paschasii; quæ, ut diximus, non impanationem propugnabat, sed transubstantiationem. Alterum, quod fuit Vercellense, *an.* 1050. sub eodem Leone IX. teste Lantfranco, impanationem non astruit, sed transubstantiationem. Tertium quod fuit Turonense, *an.* 1055. sub Victore II. teste eodem Lantfranco, damnat Berengarium, quod sententiam contra communem fidem tueretur: communis autem fides impanationem nunquam admisit. Cætera vero, nempe, Romanum sub Nicolao II. nil aliud fecit, quam confirmare ea, quæ in præcedentibus capitulis statuta fuerunt: Romanum, *an.* 1079. sub Gregorio VII. c. *Ego Berengarius*, expresse Berengarium coegit, ut fateretur; *Panem & vinum, quæ ponuntur in altari per ... verba nostri Redemptoris substantialiter converti in veram, & propriam, ac vivificatricem carnem, & sanguinem Jesu Christi Domini nostri &c.*

III. Cardinalis Bellarminus impanationis auctorem facit Rupertum Abbatem Tuitiensem, qui obiit circa annum 1111: Sed licet Auctor iste prorsus pius, & Catholicus aliqua dixerit, quæ prima facie impanationi favere videantur; ut cum Eucharistiam comparat Incarnationi: potest tamen ad Catholicum sensum trahi, dicendo: comparationem temere quidem quantum ad aliquod, nimirum: quod sicut humana caro unita hypostatice Deo, caro Dei vocatur, & est; ita panis conversus in carnem Christi caro Verbi appellatur, & est: non vero, quod sicut in Incarnatione manet duplex natura, divina, & humana; ita in Eucharistia maneat natura panis, & carnis Christi. Cum autem videtur dicere, panem in carnem Christi non mutari, sicut per Incarnationem caro non mutatur in Verbum: exponi potest de mutatione, qua panis vel destruatur, vel mutetur in pejus: cum alioquin dicat, panem ea ratione mutari in corpus Christi, qua aqua in nuptiis canæ mutata fuit in vinum. Cum tandem dicit, in impium, præter visibiles species, nihil de Sacrificio pervenire; loquitur de fructu; non de substantia Sacrificii. Cæterum veram panis conversionem in corpus Christi Rupertum admisisse, apparet ex ejusdem Epist. nuncupatoria ad comment. in Jo. Ubi asserit, Eucharistiam continere Christi corpus, quod pro nobis traditum est, & sanguinem qui pro nobis effusus est; ergo continet carneum corpus, cum corpus panaceum in cruce pro nobis traditum non sit. Unde ibi addit: *Credamus fideli salvatori Deo in eo, quod non videmus, scilicet panem, & vinum in verum corporis, & sanguinis Domini transire substantiam*, & l. 5. de Divinis Officiis, c. 2. *Panis* (inquit) *& vinum in verum corpus, & sanguinem Domini transferuntur*. Hæc in gratiam pii illius viri dicta sint. Contra ergo hunc errorem, cujuscumque sit auctoris, sive fuerint Berengarii discipuli, ut quidam putant, sive alii.

IV. Dico. Christus non est in Eucharistia per impanationem. Probo ex Scriptura. Nam verba Evangelica, quæ habentur, Matth. 26. *Hoc est corpus meum*, de corpore carneo, non de panaceo intelliguntur: illud enim corpus demonstrant, quod erat in Cruce tradendum, unde sequitur, *quod pro vobis traderetur*: corpus autem pro nobis traditum carneum erat, non panaceum.

V. Si dicas: quod sicut de humana natura assumpta a Verbo dici potest: *Hic homo est Deus*, ita etiam de pane assumpto dici posset: *Hic panis est corpus Christi* —— Contra est. Nam licet stante unione hypostatica Verbi cum humana natura sit vera ista: *Deus est homo; hic homo est Deus*; non tamen est vera hæc, *Deus est corpus, Deus est anima*. Quia non valet naturarum de se invicem prædicatio; nisi in iis, quæ se habent, ut tota, ac integra supposita; ergo data etiam unione hypostatica Verbi cum pane, non erit verum dicere: *Panis est corpus Christi*, nisi forte per figuram metonymiæ, quæ hic locum non habet: nam verba consecrationis formaliter, & immediate corpus, & non totum Christum significant, nisi per concomitantiam.

VI. Si replices: Corpus Christi carneum esse simul in Eucharistia cum panaceo, saltem per concomitantiam; & hac ratione corpus panaceum fuisse pro nobis in cruce traditum. —— Contra est primo. Quia consecrationis verba exprimunt formaliter corpus, quod formaliter traditum est; non vero id, quod est traditum solum per concomitantiam. Secundo. Unio hypostatica unius naturæ cum alia concomitantiam secum non trahit: alias oporteret subscribere errori Ubiquistarum asserentium, Christi humanitatem esse in omnibus locis; ubi adest Verbum cum sua divinitate.

VII. Secundo probo ex Patribus. Patres enim docent primo: fideles in Eucharistia recipere Christi corpus, quod natum est ex Virgine, quod Cruci affixum, sepulcumque postea resurrexit: hujusmodi autem panaceum non est, sed carneum. Secundo. Christi corpus, quod in Eucharistia recipitur, corruptioni non esse obnoxium, in secessum non abire, non lacerari, non dividi; hæc autem soli corpori carneo, non panaceo conveniunt: hoc enim corrumpitur, in secessum abit &c. Tertio. Neminem debere fidere sensibus, qui panem, & vinum in Eucharistia, etiam post consecrationem remanere testantur.

VIII. Tertio probo ratione. Nulla enim omnino causa reddi potest, cur Christus hypostatice panem assumpserit; & unio, quæ semel cum homine facta fuit, quotidie cum pane fiat, & destruatur. Quid enim mirabilius creaturæ Deus donavit, quam suam personalitatem, dum Verbum caro factum est? Quis autem ferat, donum adeo singulare quotidie pani communicari, & paulo post auferri; Insuper quod Verbum naturam humanam assumpserit, ratio fuit, ut illam a peccato liberaret: ideo enim non Angelum, aliamve naturam assumpsit, quia hæc liberatione non indigebat. Quorsum ergo panem nullius liberationis indigum quotidie assumeret, ac dimitteret, contra Theologicum axioma: *Quod semel assumpsit, nunquam dimisit?*

Dices. Damascenus, l. 4. *de fide Orthod. c.* 13. hæc habere: quod *Conjunctio cum illis* (pane, & vino) *sua divinitate, hac corpus, & sanguinem suum facit &c.* —— Respondet S. Th. 3. *p. q.* 75. *a.* 2. *ad* 1. quod *Deus conjugavit divinitatem suam, idest, divinam virtutem, pani & vino, non ut remanerent in hoc sacramento, sed ut faciat inde corpus, & sanguinem suum*. Ita S. Th. quod Damascenus ipse indicat, addens: *Quia panis ipse, & vinum in corpus, & sanguinem Dei transmutantur*.

§. II.

Rejecta Consubstantiatione Transubstantiatio statuitur.

IX. NEmini dubium est, quin consubstantiationis doctrina, idest, quod in Eucharistia substantia panis, & vini simul existat cum corpore, & sanguine Domini, ex officina Berengarii primo prodierit. Convictus enim ipse, ejusque sectarii Catholicorum argumentis, confessi sunt, ibi esse quidem verum corpus, & sanguinem Christi, sed una cum pane, & vino. Ita Guitmundus, *l. de corp. & sang. Domini*.

X. Hunc errorem suo tempore extinctum excravit Lutherus, libro, quem de captivitate Babylonica inscripsit, *anno* 1520. asserens primo: panem una cum Christi corpore post confecrationem in Eucharistia manere. Secundo: transubstantiationem, aut non transubstantiationem parum, vel nihil ad fidem pertinere: Licet paulo post, sibi de more inconstans, tum rescribens ad Henricum VIII. Angliæ Regem, tum, *Epist. ad Waldenses* aperte transubstantiationem rejecerit, tamquam fidei aversivam. Attamen.

XI. Dico. Fide Catholica certo tenendum est, Christum in Eucharistia esse præsentem per transubstantiationem, qua tota substantia panis, & vini convertitur in illius corpus, & sanguinem. Hanc Catholicam veritatem in pluribus Conciliis definitam sanxit Tridentinum, *Sess.* 13. *c.* 4. his verbis: *Quoniam Christus Redemptor noster corpus suum id, quod sub specie panis offerebat, vere esse dixit: ideo persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, idque nunc denuo Sancta hac Synodus declarat, per consecrationem panis, & vini conversionem fieri totius substantiæ panis in substantiam corporis Christi Domini nostri, & totius substantiæ vini in substantiam sanguinis ejus; quæ conversio convenienter, & proprie a Sancta Catholica Ecclesia transubstantiatio est appellata*. Et *Can.* 2. oppositum sub anathemate damnat.

XII. Probatur ex verbis institutionis, sic. Si panis, & vinum facta consecratione manerent, & non transubstantiarentur in corpus, & sanguinem Christi, non verificarentur verba: *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*. Ut enim verificentur, debet subjectum propositionis, nimirum, *Hoc*, vel *Hic* supponere, & idem esse in supposito corporis, & sanguinis Christi: at si panis, & vinum facta consecratione manerent, ly *Hoc*, aut *Hic* non designarent suppositum: nam designarent suppositum panis, & vini, quod est realiter distinctum a supposito corporis, & sanguinis Christi; ergo &c. Maj. probatur ad hominem contra Lutheranos. Si in Christo aliud esset suppositum humanum, & divinum, non verificarentur verba Jo. 1. *Verbum caro factum est*. Nec dici posset demonstrato Christo: *Hic est Deus*. Nam & ipsi contra Nestorianos dicunt, ut verificetur Deum esse hominem, & ut Christus proprie dicatur, & sit Deus; debere propriam hominis personalitatem quasi absorberi, & loco illius subrogari personalitatem divinam: ita; ut idem sit suppositum hominis, & Dei; ergo a pari &c. Unde ait S. Th. 3. p. q. 75. a. 2. proprie non posset dici: *Hoc est corpus*; sed potius dicendum esset: *Hic est corpus*.

XIII. Scio, aliquos hanc rationem judicare inefficacem, maxime si præfata verba speculative, & non practice accipiantur. Quia licet panis non transiret in corpus Christi; cum tamen contineret illud, ostendendo panem, dici posset: *Hoc est Corpus Christi*. Sicut ostendendo crumenam continentem pecuniam, & dolium continens vinum, dici potest: hæc est pecunia,

cunia, hoc est vinum, licet nec crumena sit pecunia, nec dolium sit vinum. Ita respondent etiam Lutherani. Unde Scotus putat, ex verbis Christi, ut significativa præcise sunt, non probari efficaciter transubstantiationem, & Petrus de Alliaco. Cardinalis Cameracensis addidit, nedum ex Scriptura id efficaciter non colligi, sed nec ex definitione Ecclesiæ; sed solum esse magis consentaneum doctrinæ Patrum.

XIV. Sed contra. In primis enim Concilium Tridentinum eitato loco, ex eo probat conversionem totius substantiæ panis in corpus Christi; quia ipse *vere* dixit esse corpus suum; ergo requirit conversionem ad verificandum dictum Christi in sensu proprio, & non tantum secundum metonymiam, sumendo continens pro re contenta. Deinde: licet anima rationalis sit intra corpus, nemo tamen ostendendo corpus dicit: *Hoc est anima*. Quia anima licet corpori unita, non tamen est loco corporis constituta. Similiter si quis a Dæmone possideatur, licet Dæmon sit intra ipsum, non tamen dici potest demonstrando hominem illum: *Hic est Dæmon*. Quia id, quod aspirer in homine, neque ex natura, neque ex substitutione Dæmon est. Et tandem si Persona divina non esset substituta loco humanæ, quamvis illi fuisset intime unita, non potuisset dici: *Hic* (demonstrato Christo) *est Deus*; ergo pariter si substantia corporis Christi non substituatur loco panis, non poterit dici: *Hoc est corpus Christi*.

XV. Ratio autem, quare demonstrata crumena dici potest: *Hæc est pecunia*; & demonstrato dolio dici potest: *Hoc est vinum*, ea esse potest: Vel quia ex natura sua, vel ex usu communi crumena instituta est ad continendam pecuniam, & dolium ad continendum vinum. Unde, si sub pane absconderetur argentum, vel homo clauderetur in quercu, vel in arca, dici non posset: *Hoc est argentum*; sed: *Hic est argentum*. Neque: *Hic est homo*; sed: *Hic est homo*. At panis neque ex natura sua, neque ex usu communi hominum continet corpus Christi, nec habet figuram vasis illud capientis; ergo non verificarentur verba Christi, nec Christus tenens panem in manibus potuisset vere dicere: *Hoc est corpus meum*.

XVI. Confirmantur dicta. Si verba: *Hoc est corpus meum*, verificantur per hoc, quod panis contineat *corpus meum*, possunt etiam verificari per hoc, quod panis figuret, & significet *corpus meum*: quod Lutherani contra Calvinistas negant, & probo. Si enim verba Scripturæ verificantur per hoc, quod a proprio sensu detorqueantur uno modo, cur non alio? Immo magis verificarentur in sensu calvinistico, in quo panis, esto non transmutetur realiter, & proprie in corpus Christi; transmutatur tamen significative: unde similes locutiones habemus in Scripturis, quas Calvinistæ pro se asserunt, ut vidimus: In sensu autem Lutherano panis, nec proprie, nec figurative, aut typice evadit corpus Christi.

XVII. Secundo probatur ratione, quam ex S. Thoma, citata *q.* 75. *a.* 2. desumpsit Catechismus Romanus, sic. Ut corpus, & sanguis Christi per consecrationem incipiat esse præsens in Eucharistia, in qua præsens non erat; oportet, ut fiat, vel per loci mutationem, vel per creationem, vel per conversionem alterius in ipsum: non enim potest aliquid incipere esse, ubi prius non erat, nisi quia, vel de novo illuc localiter transit, vel quia ibi de novo creatur, vel quia aliquid de novo convertitur in ipsum: sicut ignis non potest incipere esse de novo in domo aliqua, nisi quia, vel illuc deferatur, vel quia ibi creatur, vel quia ibi ex combustibili generatur: sed corpus Christi non potest incipere esse in Eucharistia per motum localem. Primo: quia sequeretur, quod desineret esse in Cælo: non enim quod localiter movetur, pervenit de novo ad aliquem locum, nisi deferat priorem. Secundo: quia omne corpus, quod localiter movetur, pertransit omnia media, quod hic dici non potest. Tertio: quia impossibile est, quod unus motus ejusdem corporis localiter moti terminetur simul ad diversa loca; cum tamen in pluribus locis corpus Christi sub hoc sacramento simul esse possit, multo minus credibile est, corpus Christi in Eucharistia de novo creari, aut generari quoad substantiam. Restat ergo, quod ibi incipiat esse per hoc, quod panis convertatur in ipsum: *Quod autem convertitur in aliquid, facta conversione non manet. Unde relinquitur, quod salva veritate hujus sacramenti, substantia panis post consecrationem remanere non possit*. Ita concludit S. Th.

XVIII. In hanc transubstantiationis fidem conspiraunt Patres. Cyrillus Jerosol. Catechef. Mystag. 4. *Aquam* (inquit) *aliquando mutavit in vinum, quod est sanguini propinquum, in Cana Galilæ sola voluntate: & non erit dignus, cui credamus, quod vinum in sanguinem transmutaverit!* Et post multa: *Hoc sciendum, & pro certissimo habendum, panem hunc, qui videtur a nobis, non esse panem, etiamsi gustus panem esse sentiat, sed esse corpus Christi: & vinum, quod a nobis conspicitur, tametsi sensui vinum esse videatur, non tamen vinum, sed sanguinem esse Christi*. Et Damascenus, lib. 4. de Fide Orth. c. 13. ait: *Corpus est divinitati vere unitum, quod ex Sancta Virgine ortum habuit; non ut illud, quod in Cælos receptum est, corpus descendat: sed quia panis ipse, & vinum in corpus, & sanguinem Dei transmutatur .... Illud vero dicere alienum non est: quemadmodum naturaliter panis per cœnestionem, vinumque, & aqua per potionem in corpus, & sanguinem comedentis, & bibentis transmutantur; ut nec corpus fiant aliud a corpore ejus, quod prius extabat: sic panem, qui in Prothesi præparatus fuit, vinum item, & aquam per Spiritus S. invocationem, & adventum, modo, qui natura viribus, & conditione sublimior est, in Christi corpus, & sanguinem converti, ut nequaquam duo sint, sed unum & idem*.

S. Ambrosius item, *l. de iis, qui initiantur, c.* 9. probat ex professo, Eucharistiam esse Christi corpus, quia consecratione panis in illud mutatum est: & hanc transmutationem non esse impossibilem variis exemplis persuadet. Primo, in virga Moysis, quæ in serpentem mutata fuit, & rursus in virgam reversa. Secundo: in aquis fluvii Ægypti, quæ in sanguinem, & rursus in aquas transmutatæ sunt. In petra deserti, quæ fuit in aquas soluta: *Quod si* (inquit) *tantum valuit humana benedictio, ut naturam converteret, quid dicimus de ipsa consecratione divina, ubi verba ipsa Domini Salvatoris operantur? . . . Sermo ergo Christi, qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non potest ea, quæ sunt, in id mutare, quod non erant? Non enim minus est, novas rebus dare, quam mutare naturas*. Hæc erat Ecclesiæ fides IV. Seculo, immo & antecedentium seculorum. Pro tertio enim testem habemus Tertullianum jam laudatum, *l.* 4. *cont. Marcionem*, *c.* 40. dicentem, quo Christus dicendo. *Hoc est corpus meum, corpus suum illius fecit*. Et pro secundo Justinum, *Apolog.* 2. ubi dicit, panem, qui ponitur in altari, non esse amplius panem communem, sed corpus Christi per transmutationem panis in ipsum; & addit, ab Apostolis traditum, & acceptum fuisse.

XIX. Hinc apparet, quam in studio antiquitatis, & littera Patrum sint jejuni Lutherani, aliique dicentes, transubstantiationis dogma ab Innocentio III. in Concilio Lateranensi IV. primo in Ecclesiam invectum fuisse: quia in eo Concilio *Transubstantiationis* vox antiquitus inaudita, primo cœpit usurpari. Nam quidquid sit de voce, certum est, quod res significata per illam, nempe, *Mutatio*, *Transmutatio*, *conversio*, & quidem substantialis, apud prælaudatos Patres expresse legitur. Quid autem aliud est transubstantiatio, quam substantialis mutatio? Unde Lutheranos vocem transubstantiationis refugientes alloqui placet iisdem verbis, quibus Arianum vocem *consubstantialis* carpentem alloquebantur: *Nominisne offenderis novitate, an etiam rei ipsius veritate, quæ hoc est fortiter vocabulum refugis? Res enim antiqua novum nomen accepit, non vocabulo nova rei veritas accessit*. Fateantur ergo Lutherani rei veritatem, quod consecratione panis, & vinum transmutetur, convertatur substantialiter in corpus, & sanguinem Christi; & vocem hoc significantem, non rejicient: quod si vocem rejiciunt, signum est, quod rejiciunt etiam rei veritatem.

XX. Ecclesia igitur vocem hanc transubstantiationis potius, quam conversionis, aut mutationis adoptavit; ut exprimeret, per consecrationem substantiam panis & vini sic totam transmutari; ut nec remaneat forma, aut materia panis, aut vini, sed solæ species, seu accidentia utriusque. Ita Tridentinum, *Sess.* 13. *c.* 4. & *Can.* 2. unde Catechismus ejusdem, tit. de Euch. num. 42. *Hæc itaque* (inquit) *admirabilis conversio convenienter & proprie a Sancta Catholica Ecclesia* Transubstantiatio *est appellata, quemadmodum sacra Tridentina Synodus docuit. Ut enim generatio naturalis, quod forma in eo mutetur, proprie* Transformatio *dici potest: ita etiam, quod in sacramento Eucharistiæ tota unius rei substantia in totam alterius rei substantiam transeat, verbum* Transubstantiationis *nefie, & sapienter a Majoribus nostris inventum est*.

Hac voce etiam rejicitur, tum opinio (ne dicam error) Durandi; qui in 4. *dist.* 11. *q.* 3. asseruit, formam quidem panis, & vini converti in corpus, & sanguinem Christi, sed non materiam. Tum aliorum, qui, referente S. Th. 3. *p. q.* 75. *a.* 6. e contra posuerunt, quod facta consecratione non solum remanerent accidentia; sed etiam forma substantialis panis, & vini: unde concedebant, materiam quidem converti in corpus, & sanguinem Christi, sed non formam. Utraque autem hæc opinio tollit veritatem verborum consecrationis; *Hoc est corpus meum*. Nam, nec sola materia, nec sola forma est corpus. Addit S. Th. citato loco: quod *si forma substantialis panis remaneret, aut remaneret in materia, aut in materia separata. Primum autem esse non potest: quia si remaneret in materia panis, tunc tota substantia panis remaneret, quod est contra prædicta. In alia autem materia remanere non posset; quia propria forma non est, nisi in propria materia. Si autem remaneret a materia separata, jam esset forma intelligibilis actu & etiam intelligens: nam omnes formæ a materia separatæ sunt tales*.

XXI. Ex dictis rejicienda est aliorum opinio, seu verius, error: qui, ut refert Guitmundus, citato loco, volebant, panem, & vinum quoad eam partem, quæ sumenda est a dignis, converti quidem in corpus, & sanguinem Christi: verum quoad partem, quæ ab indignis sumenda est, in substantia panis, & vini remanere. Item aliorum, qui, eodem referente Guitmundo, asserebant, totum quidem panem, & vinum altaris in carnem, & sanguinem Domini converti: sed cum indigni ad communionem veniunt, in ipso actu sumendi reverti in substantiam panis, & vini. Rejiciendus, inquam, est error iste: quia ex hoc sequeretur, quod nemo sumeret corpus & sanguinem Domini indigne, quod est contra Apostolum, qui 1. *Cor.* 11. *v.* 29. ait: *Qui enim manducat, & bibit indigne, judicium sibi manducat, & bibit, non dijudicans Corpus Domini*.

§. III.

Lutheranorum Fundamenta Eversa.

XXIII. PRimo Objiciunt. Scriptura, & Patres pani, & vino consecratis nomen panis relinquunt, Paulus, 1. Cor. 10. v. 16. *Panis* (inquit) *quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?* Irenæus, *l.* 4. *c.* 34. modo 18. adversus Valentinianos, ait: *Quomodo constabit eis, eum panem, in quo gratiæ actæ sunt, corpus esse Domini Dei sui?* Idem dicit Cyrillus Jerosolymit. *Catechef. Mystagog.* 3. & habetur in liturgiis Græcorum, in quibus Sacerdos peracta consecratione sic Deum Patrem precatur: *Mitte Spiritum Sanctum suum*, qui